

Orgán sociálně právní ochrany dětí z pohledu pěstounů

Andrea Šlahařová

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav zdravotnických věd

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Andrea Šlahařová**

Osobní číslo: **H12575**

Studijní program: **B5350 Zdravotně sociální péče**

Studijní obor: **Zdravotně sociální pracovník**

Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Orgán sociálně právní ochrany dětí z pohledu
pěstounů**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti sociálně právní ochrany dětí a náhradní rodinné péče.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu prostřednictvím rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocování získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

GABRIEL, Zdeněk a Tomáš NOVÁK. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1788-3.

PURVIS, Brand K., David R. CROSS a Wendy L. SUSHINE. Dítě v nové rodině. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4535-0.

ŠKOVIERA, Albín. Dilemata náhradní výchovy. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. ISBN 978-80-87455-14-2.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Michaela Vaško**
Ústav zdravotnických věd

Datum zadání bakalářské práce: **26. ledna 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **22. května 2015**

Ve Zlíně dne 26. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Zlatica Dorková, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně *L.B. 2011*

[Signature]

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku orgánu sociálně-právní ochrany dětí z pohledu pěstounů. Práce je rozdělena do dvou rovin, a to do roviny teoretické a praktické. V teoretické části jsou vymezeny pojmy, definice, které souvisí s danou problematikou a jež vychází z odborné literatury a zjištěných informací. Dále je v bakalářské práci popisována činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí, sociálních pracovníků a také problematika dětí umístovaných do náhradní rodinné péče. Praktická část vymezuje výzkumný problém, na který se snaží hledat odpovědi na základě vyhodnocení rozhovorů, které byly realizovány s pěstouny. V závěru předkládá bakalářská práce výsledky výzkumu.

Klíčová slova: Orgán sociálně-právní ochrany dětí, Náhradní rodinná péče, Pěstounská péče, Osvojení, Poručenství, Opatrovnictví, Práva a povinnosti pěstounů, Práva a povinnosti sociálních pracovníků

ABSTRACT

Bachelor thesis is focused on issues of social and legal protection of children from after-seeking foster parents' point of view. The work is divided into two levels, namely the plane of theoretical and practical levels. The theoretical part defines terms, definitions related to the problem and which is based on the scientific literature and found information. Furthermore, the thesis describes the work of the Institution of child protection social workers and also the issue of children placed in foster care. The practical part defines the above-reconnaissance research problem that is trying to seek answers from the interviews, which were conducted with foster parents. In conclusion thesis presents the results of research.

Keywords: Social and legal protection of children, Foster care, Adoption, Guardianship, Custody, Rights and responsibilities of foster parents, The rights and obligations of social workers

Chtěla bych poděkovat Mgr. Michaele Vaško za odbornou pomoc, lidský přístup, velkou trpělivost a cenné rady, které mi poskytla při řešení problémů spojených s mou bakalářskou prací a za ochotu se podílet na její tvorbě.

Chtěla bych také poděkovat všem respondentům, kteří mi pomáhali při výzkumu za jejich ochotu a strávený čas.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 INSTITUTY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE	12
1.1 OSVOJENÍ	14
1.1.1 Právní podmínky pro osvojení a následky osvojení.....	14
1.2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE	16
1.3 PORUČENSTVÍ.....	16
1.4 SVĚŘENÍ DÍTĚTE DO PÉČE JINÉ FYZICKÉ OSOBY	17
2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE	19
2.1 PĚSTOUNSKÁ PÉČE VYKONÁVANÁ PŘÍBUZNÝMI	21
2.2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU	22
2.2.1 Kritéria pro dělení pěstounské péče na přechodnou dobu	23
2.3 PRÁVA A POVINNOSTI PĚSTOUNŮ	24
2.4 HMOTNÉ ZABEZPEČENÍ DĚTÍ A PĚSTOUNŮ	25
2.5 PRÁVA A POVINNOSTI SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA ORGÁNU SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ	27
2.5.1 Sociální práce	28
2.5.2 Práva sociálního pracovníka	28
2.5.3 Povinnosti sociálního pracovníka	29
3 ORGÁN SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ A PĚSTOUNSKÁ PÉČE	31
3.1 ZPROSTŘEDKOVÁNÍ OSVOJENÍ A PĚSTOUNSKÉ PÉČE	31
3.2 DALŠÍ FUNKCE OSPOD.....	34
4 DĚTI V NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČI	36
4.1 DŮVODY UMÍSTĚNÍ DÍTĚTE DO PĚSTOUNSKÉ PÉČE.....	37
4.2 SPECIFICKÉ POTŘEBY DĚTÍ V NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČI.....	37
II PRAKTICKÁ ČÁST	39
5 VÝZKUM	40
5.1 DRUH A PŘÍPRAVA VÝZKUMU	41
5.2 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	41
5.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	41
5.4 VÝZKUMNÝ VZOREK A ZPŮSOB VÝBĚRU VZORKU	42
5.5 METODA VÝZKUMU A PRŮBĚH VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	43
5.5.1 Polostrukturovaný rozhovor zaměřený na pěstouny	44
5.6 OTÁZKY POLOSTRUKTUROVANÉHO ROZHOVORU	44
6 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ	46

6.1	SPOLUPRÁCE PĚSTOUNŮ A OSPOD.....	46
6.2	PROBLÉMY DĚTÍ V PĚSTOUNSKÉ PÉČI	47
6.3	PŘÍSTUP PRACOVNICE OSPOD	48
6.4	ZKUŠENOSTI S OSPOD	50
6.5	DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE	51
6.6	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	53
7	DISKUZE	55
	ZÁVĚR	57
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	59
	SEZNAM TABULEK.....	62
	SEZNAM PŘÍLOH.....	63

ÚVOD

Téma pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala z toho důvodu, že jsem byla na praxi na sociálním odboru, na oddělení sociálně-právní ochrany dětí, kde jsem získala podrobnější informace o problematice pěstounské péče. Dalším, pro mne velmi významným důvodem, byla možnost být při soudním jednání o svěřeni dítěte do pěstounské péče. Tyto poznatky jsem chtěla ještě prohloubit a posléze prakticky využít.

Vzhledem k tomu, že pěstounka byla při tak náročném soudním jednání sama, nebyl přítomen žádný právní zástupce, mne zaujalo, jaká právní pomoc a vůbec všeobecná pomoc je poskytována lidem v náhradní rodinné péči a jak jsou s ní spokojeni.

Také mne velmi zaujalo široké spektrum dotazů, které pěstounka po soudním jednání měla a jaké údaje je nutno vést v patrnosti.

Uvědomila jsem si, že v zájmu každého dítěte je vyrůstat v klidném a harmonickém prostředí své rodiny a že výchova a péče o děti je nejen právem, ale i povinností rodičů. Bohužel ne všichni rodiče se chtějí, mohou nebo umí o své děti postarat. Pakliže tato situace nastane, je na místě hledat neoptimálnější formu náhradní rodinné péče.

Teoretická část mé bakalářské práce je rozdělena do pěti hlavních kapitol. V první kapitole se věnuji institutům náhradní rodinné péče, které jsou detailně charakterizovány. Druhá kapitola je věnována problematice pěstounské péče. Třetí kapitola se zabývá orgánem sociálně-právní ochrany dětí ve vztahu k dítěti v pěstounské péči. Čtvrtá kapitola je věnována dětem, které jsou umíst'ovány do náhradní rodinné péče včetně jejich specifických potřeb.

V praktické části bakalářské práce navazuji na teoretickou část, ve které se již podrobněji zabývám orgánem sociálně-právní ochrany dětí a názory pěstounů na jejich přímou spolupráci a informovanost. Zaměřila jsem se také na pracovní vztahy mezi pěstounem a sociálním pracovníkem, který je v pomáhající roli.

Cílem mé bakalářské práce je zpracovat výsledky kvalitativního výzkumu tak, aby je bylo možno využít v praxi. V našem případě to znamená zkvalitnění práce sociálních pracovníků na odděleních sociálně-právní ochrany dětí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 INSTITUTY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

Náhradní rodinná péče je uceleným systémem péče o děti mající problém vyrůstat ve své vlastní rodině. Jedná se především o děti, které nemají splněny v rodině základní životní podmínky a které velmi strádají. Vzhledem k současnému trendu, který upřednostňuje institut rodinné péče před péčí ústavní, je v poslední době v popředí zájmu. Touto problematikou se zabývala již v roce 1979 Radvanová a kol. (1979, s. 17), když napsala: „*náhrada rodinného prostředí představuje pro dítě přirozenou cestu do širších sociálních struktur a připravuje ho na příští role a postoje ve společnosti*“. Mezi instituty náhradní rodinné péče se řadí ústavní výchova a náhradní rodinná výchova, která má několik forem, a to osvojení, pěstounskou péči, pěstounskou péči na přechodnou dobu, poručenství a svěření do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče. Další formou pomoci dětem v ústavní péči je tzv. **hostitelská péče**. Není to institut náhradní rodinné péče, ani se zde nepředpokládá, že by dítě mělo možnost trvalého umístění v této hostitelské rodině. Je to určitá forma pomoci pro děti, které již dlouhodobě žijí v ústavním zařízení a jedná se především o děti starší nebo s výchovnými či zdravotními problémy. Může se jednat také o děti odlišného etnika nebo větší sourozenecké skupiny. Těmto dětem se nedaří návrat do biologické rodiny a dále jejich celková situace (jak osobní, tak i právní) jim neumožňuje přejít do náhradní rodinné péče. Může se v ojedinělých případech také stát, že se nedaří najít vhodnou náhradní rodinu. Vzhledem k tomu, že tato pomoc dětem by měla být k jejich prospěchu, musí být prováděna nejen odborně, tzn. ve spolupráci s odborníky, ale také velmi citlivě (Bubleová a kol., 2011, s. 42-53).

Pokud hovoříme o hostitelské péči, jak píše Gabriel a Novák (2008, s. 65): „*máme na mysli spíše opakované a dlouhodobější kontakty s příslušnými „hostiteli*“, *ne pouze například jednorázovou návštěvu dítěte u strýčka a tetičky např. u příležitosti svatby, pohřbu či jiné mimořádné rodinné události*.“ Hostitelská péče, jak uvádí Gabriel a Novák (2008, s. 66): „*je odborníky na náhradní rodinnou péči chápána jako její přirozená součást, pokud bychom se měli pokusit ji přiblížit k základním dvěma formám náhradní rodinné péče, pak je zřejmé, že se svými charakteristikami daleko spíše blíží pěstounské péči než osvojení*.“

Do všech těchto forem náhradní rodinné péče může být dítě umístěno pouze na základě rozhodnutí soudu.

Je nutno konstatovat, že přednost před ústavní péčí má vždy péče rodinná, a proto je v zájmu každého dítěte, které nemůže žít ve svém přirozeném prostředí, zprostředkování

náhradní rodinné péče. Jak uvádí Purvis a kol. (2013, s. 36): „*vliv pobytu v ústavním zařízení v prvních měsících života dítěte může přetrvávat po velmi dlouhou dobu. Děti, které strávily prvních osm měsíců v jistém sirotčinci, zůstaly v průměru menší než děti, jež byly hned po narození osvojeny nebo které vyrůstaly se svou rodinou, a to dokonce i déle než šest let po tom, co byly adoptovány. Osvojitelé u těchto dětí pozorovali vývojové opoždění při učení a tyto děti měly menší výšku i váhu než jejich vrstevníci. Mnohé z nich měly nedostatečné sociální dovednosti a poruchy učení.*“

Do náhradní rodinné péče jsou umísťovány děti, které sice mají své rodiče, nebo alespoň jednoho z rodičů, ale ti o děti nechtějí nebo nemohou pečovat (Bubleová a kol., 2011, s. 45). Mnohdy tito rodiče neměli sami dostatečné sociální a rodinné zázemí nebo selhali díky vlastní nevyzrálosti, drogové závislosti, alkoholismu, výkonu trestu nebo i závažnému onemocnění (Průvodce pro zájemce o náhradní rodinnou péči, 2006, s. 2). Děti, o které se jedná, nepoznaly klasický život v rodině, tedy ve fungující rodině. Tyto děti považujeme za ohrožené, protože pro svůj další vývoj potřebují mnoho péče a pozornosti, aby se jim alespoň zčásti nahradil pocit bezpečí a klidného rodinného prostředí. Protože u ohrožených dětí se může stát, že se nebudou chtít podílet na práci ve společnosti, protože se tomu tyto děti nenaučily a navíc budou společnost nenávidět za všechny křivdy, které jim byly způsobeny (Bubleová a kol., 2011, s. 60). Osvojené děti a děti v pěstounské péči, jak uvádí Purvis a kol. (2013, s. 75): „*v sobě často kromě běžných pocitů, s nimiž je spojený každodenní život, nosí hluboký smutek vyvolaný dřívějšími ztrátami. Proto je nutné, abychom akceptovali pocity těchto dětí, avšak akceptování pocitů neznamená, že se bude automaticky tolerovat jejich nevhodné vyjadřování, jako jsou výbuchy vzteku, i když se pocity dítěte zdají být nevýznamné nebo směšné, starostlivý rodič je respektuje a nehodnotí.*“

V náhradní rodinné péči se můžeme setkat s pojmem **opatrovnictví**. Opatrovnictví taktéž není institut náhradní rodinné péče. Jedná se o zastupování dítěte při soudním jednání v případě střetu zájmů zákonných zástupců a dítěte nebo mezi dětmi týchž rodičů navzájem, dále v případě ohrožení majetkových zájmů dítěte, omezení rodičovské odpovědnosti, nebo v případech, kdy je to v zájmu dítěte z jiných důvodů třeba (Bubleová a kol., 2011, s. 62). Tato forma je u nezletilých dětí používána při soudním jednání ve věci úpravy výchovy a výživy na dobu před a po rozvodu, při zvýšení či snížení výživného, v řízení o osvojení, ve věci dědictví a v poslední době i ve věci ukončení stavebního spoření nezletilých dětí. Dle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, je zastoupení dítěte upraveno v § 469, který stanoví, že: „*dítě je v řízení zastoupeno opatrovníkem, kterého*

soud pro řízení jmenuje. Opatrovníkem soud jmenuje zpravidla orgán sociálně-právní ochrany dětí.“ Opatrovník hájí zájem dítěte a rozsah jeho práv a povinností stanoví soud.

1.1 Osvojení

Dle § 794 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, rozumíme *osvojením přijetí cizí osoby za vlastní*. Podle § 795 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, *předpokladem osvojení je takový vztah mezi osvojitelem a osvojencem, jaký je mezi rodičem a dítětem, nebo že tu jsou alespoň základy takového vztahu. Osvojení nezletilého musí být v souladu s jeho zájmy*. Dle následujícího § 796 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, *o osvojení nezletilého rozhodne soud na návrh osoby, která chce dítě osvojit. Osvojitelem se může stát, dle § 799 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku pouze zletilá a svéprávná osoba, která zaručuje svými osobními vlastnostmi a způsobem života, jakož i důvody a pohnutkami, které ji vedou k osvojení, že bude pro osvojované dítě dobrým rodičem. Zdravotní stav osvojitele nebo obou osvojitelů nesmí omezovat péči o osvojené dítě ve značné míře*.

Osvojení, dle Matějčka a kol. (2002, s. 13), vedle svého hlavního poslání, kterým je a zůstává **nahradit nezletilému dítěti chybějící stabilní rodinné prostředí**, přispívá výchovou, péčí a láskou zároveň k naplňování smyslu života osvojitelů, v jejichž rodině začíná osvojenec žít.

Formy osvojení:

- zrušitelné
- nezrušitelné
- mezinárodní

Osvojení dle Schoolerové (2002, s. 172): *„není izolovaná záležitost, je to vztah, který začíná, roste a stojí na celoživotní slibu.“*

V § 846 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, připouští i osvojení zletilého dítěte, pokud to není v rozporu s dobrými mravy. V praxi se jedná především o osoby, které byly v pěstounské péči do své zletilosti, a po dohodě s pěstouny mající zájem o osvojení.

1.1.1 Právní podmínky pro osvojení a následky osvojení

O osvojení nezletilého dítěte nemůže být rozhodováno, pokud nedají rodiče souhlas s osvojením nebo nesouhlasí-li dítě, které má být osvojováno a dosáhlo věku 12-ti let.

Rodiče dávají souhlas osobním prohlášením vůči soudu, a než se rodič vyjádří, soud ho musí řádně poučit o podstatě a důsledcích prohlášení tohoto souhlasu a také o podstatě osvojení. Taktéž je to i s dítětem, které dává souhlas s osvojením. Dříve než se osvojované dítě vyjádří, soud je musí řádně poučit o účelu, obsahu a důsledcích souhlasu s osvojením.

V otázce osvojení je velmi důležité ustanovení § 813 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, který upravuje souhlas s osvojením u matky a u otce. *Matka osvojovaného dítěte může dát souhlas k osvojení nejdříve šest týdnů po narození dítěte. Otec osvojovaného dítěte může dát souhlas k osvojení i před uplynutím této doby, nejdříve však po narození dítěte. Byl-li souhlas otce nebo matky dán dříve, nepřihlíží se k němu.*

Může však vyvstat situace, kdy souhlasu rodiče osvojovaného dítěte není třeba, a to je dle § 818 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, v případech, *kdy byl rodič zbaven rodičovské odpovědnosti a zároveň práva dát souhlas k osvojení nebo rodič není schopen projevit svou vůli nebo rozpoznat následky svého jednání, nebo je ovládnout, nebo se rodič zdržuje na neznámém místě a toto místo se nepodaří soudu v součinnosti s dalšími orgány veřejné moci zjistit ani při vynaložení potřebné pečlivosti.* V otázce osvojení je velmi důležitá péče před osvojením, kterou upravuje § 829 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, *kteřá by měla trvat po dobu dostatečnou pro přesvědčivé zjištění, že se mezi osvojitelem a dítětem vytvořil takový poměr, jaký je smyslem a cílem osvojení.* Občanský zákoník dobu dostatečnou pro přesvědčivé zjištění stanoví časovou délkou šesti měsíců.

Osvojením zaniká příbuzenský poměr mezi osvojencem a původní rodinou a § 833 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, dále uvádí: *„jakož i práva a povinnosti z tohoto poměru vyplývající“.* Osvojené dítě se stává dítětem osvojitelů, rodičů, a má jejich příjmení. Tím se dítě začleňuje do nové rodiny, vytváří se vazby k celé široké rodině, včetně práva dědického. Osvojitelé nabývají k dítěti v plné míře práva a povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti. Občanský zákoník, konkrétně § 836 zákona č. 89/2012, Sb., také určuje *povinnost osvojitelům informovat osvojené dítě o skutečnosti osvojení, jakmile se to bude jevit vhodným, nejpozději však do zahájení školní docházky.* Občanský zákoník však již neukládá žádnou sankci, pokud tak osvojitelé neučiní.

1.2 Pěstounská péče

Pěstounská péče, dle Matějčka a kol. (2002, s. 16) je: „*státem garantovaná forma náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte a přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali.*“

Přední dětský psycholog Radek Ptáček (2012, s. 133) charakterizuje pěstounství: „*jako forma náhradního rodičovství sama o sobě velmi náročná. Vyžaduje značnou trpělivost i obrovskou míru porozumění, nicméně poskytuje dítěti nenahraditelné prostředí, v němž může navazovat důvěrné citové vztahy, čehož v rámci ústavní výchovy jednoduše nelze dosáhnout.*“

Cílem pěstounské péče je dle Matějčka a kol. (1999, s. 35): „*poskytnout náhradní rodinné prostředí dětem, které nemohou být svěřeny do osvojení.*“ Pokud se krajskému úřadu nepodaří zprostředkovat pro dítě pěstounskou péči či osvojení do tří let, postoupí krajský úřad údaje z evidence dítěte nebo žadatele ministerstvu práce a sociálních věcí. A v případě, že se ani ministerstvu nepodaří zprostředkovat pěstounskou péči a osvojení, postoupí kopii údajů Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně. I po postoupení údajů výše jmenovanému úřadu se ministerstvo snaží zprostředkovat i nadále náhradní rodinnou péči v naší zemi, neboť zajištění náhradní rodinné péče v zemi původu dítěte má v souladu s Úmluvou o právech dítěte přednost před osvojením dítěte do ciziny (Portál MPSV, © 2013).

Rozlišujeme dvě formy pěstounské péče, a to individuální a skupinovou pěstounskou péči. Pěstounskou péči se budeme blíže zabývat v následující kapitole.

1.3 Poručenství

Poručenskou péči charakterizujeme jako vyšší stupeň pěstounské péče, neboť kromě hmotných nároků, jako mají pěstouni, je poručník zároveň i zákonným zástupcem dítěte namísto jeho biologických rodičů (Portál pro sociální oblast města Prahy, © 2008 – 2011).

Poručenství, dle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, soud ustanoví v případě, že nezletilému dítěti rodiče zemřeli, byli zbaveni rodičovské odpovědnosti nebo jim byl pozastaven výkon jejich rodičovské odpovědnosti a v poslední řadě, kdy rodiče byli zbaveni způsobilosti k právním úkonům. Jestliže soud ustanoví dítěti poručníka, tak mu vznikají povinnosti jako rodičům, tzn. poručník nezletilého vychovává, zastupuje a spravuje jeho majetek. Poručníky se ustanovují především osoby, které rodiče doporučí a když

není nikdo doporučen, tak soud ustanoví poručníky někoho z příbuzných osob v rodině či fyzickou osobu dítěti blízkou. Poručenství tedy předpokládá právní uvolnění dítěte. Biologičtí rodiče do poručenské péče již nemohou v žádném případě nijak zasahovat.

Do doby, než je nezletilému dítěti ustanoven poručník a dokud se neujme své funkce, činí neodkladné úkony v zájmu nezletilého dítěte orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Co se týká rozhodování ve věci nezletilého dítěte, poručník rozhoduje pouze v běžných záležitostech, a jakékoliv podstatné věci týkající se dítěte, vyžaduje schválení soudem. Když poručník o dítě osobně pečuje a naplňuje všechny aspekty rodičovské odpovědnosti, tak poručník nastupuje na místo rodičů téměř v plném rozsahu. Ovšem je potřeba zdůraznit, že funkce poručníka nezakládá vyživovací povinnost k nezletilému dítěti. Poručník v případě osobní péče je finančně zabezpečen dávkami státní sociální podpory jako pěstoun a pokud je jeho finanční situace špatná, je možnost vzniku nároku na další dávky.

Na řádné plnění této funkce dohlíží soud a poručník se každoročně zodpovídá soudu. Zejména je povinen soudu podávat zprávy o nezletilém dítěti a skládá účty ze správy jeho jmění. Jestliže soud zjistí, že výnosy nepřesahují náklady na výchovu a výživu poručenice, může povinnosti, týkající se podávání zprávy, poručníka zprostit. Nebo naopak, může poručníkovi přiznat odměnu ze jmění dítěte, jestliže je správa jmění spojena se značnou námahou. V případě, že soud zjistí, že poručník je pro výkon své funkce nezpůsobilý nebo porušuje své povinnosti, tak jej odvolá. V případě, že poručník podá svůj návrh na zproštění funkce poručníka, soud jej zproští. Při jakémkoliv ukončení výkonu této funkce musí poručník do dvou měsíců předložit soudu závěrečný účet ze správy jmění nezletilého dítěte.

Soud může poručníky ustanovit i manžele a v případě, že dojde k jejich rozvodu, musí soud vždy velmi pečlivě posoudit, jestli je v zájmu nezletilého dítěte, aby funkci poručníka plnili společně rozvedení manželé, nebo tato situace není vhodná a jednoho z nich tedy zproští funkce poručníka.

1.4 Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby

Tento institut upravuje § 953 - § 957 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, který stanoví podmínky pro svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby, pokud to zájem dítěte vyžaduje. Dle Matějčka a kol. (1999, s. 35): „*se jedná o krátkodobou formu řešení situace dítěte*“.

Výše citovaný zákon, § 953 stanoví: „nemůže-li o dítě osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník, může soud svěřit dítě do osobní péče jiného člověka (dále jen „pečující osoba“). Rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče musí být v souladu se zájmy dítěte. Svěření dítěte do osobní péče pečující osoby nenahrazuje pěstounskou péči, předpěstounskou péči ani péči, která musí předcházet osvojení. Má přednost před péčí o dítě v ústavní výchově.“

2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Pěstounská péče je náhradní forma rodinné péče o děti, které nemají možnost vyrůstat ve vlastní rodině. V této kapitole se budeme pěstounskou péčí zabývat blíže, neboť chceme specifikovat vztahy mezi pěstouny a sociálními pracovníky a dále také problematiku pěstounské péče rozebrat v širším kontextu.

Pěstounská péče, jak říká Matějček a kol. (2002, s. 16): „*je státem garantovaná a kontrolovaná forma náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali. Jediným rozhodujícím činitelem z hlediska právního je tu zájem dítěte.*“

Cílem pěstounské péče je možnost dítěte vyrůstat v přirozeném prostředí rodiny, kdy je dítěti poskytován nejen domov a rodinné zázemí, ale také je mu poskytována možnost se neomezeně rozvíjet (Portál pro sociální oblast města Prahy, © 2008-2011).

Máme dvě formy pěstounské péče, a to:

- individuální pěstounskou péčí (tato péče je vykonávána v rodinném prostředí)
- skupinovou pěstounskou péčí (tato je vykonávána v prostředí velkých pěstounských rodin, třeba 4-6 nebo i více dětí)

Pěstounská péče může řešit i krizi v rodině, která vznikne závažným zdravotním problémem (pobytem rodiče v léčebně).

K pěstounské péči je třeba dodat, že se vždy upřednostňuje pěstounská péče vykonávaná příbuznými nebo osobou blízkou a dle § 958 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku: „*pěstounská péče má přednost před péčí o dítě v ústavní výchově.*“

O vzniku nebo o zrušení pěstounské péče rozhoduje jedině soud. Rozhoduje vždy na základě závažných důvodů s ohledem na zájem dítěte. Soud také může svěřit nezletilé dítě do společné péče pěstounů, a v případě, že jeden z manželů zemře, zůstává dítě ve výchově toho druhého, aniž by se nově vzniklá situace musela řešit. Ovšem v případě rozvodu manželství musí předcházet rozvodu nová právní úprava ve vztahu k dětem v pěstounské péči. V případě, že pěstoun nebo pěstouni požádají o zrušení pěstounské péče, musí soud pěstounskou péčí vždy zrušit. Jinak pěstounská péče zaniká pouze dosažením zletilosti dětí (zákon č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku).

Jestliže soud svěří dítě do péče pěstounům, musí dle Matějčka a kol. (2002, s. 16): „*osoba pěstouna poskytovat záruku řádné výchovy dítěte.*“ Matějček a kol. (1999, s. 35) uvádí,

že: „*pěstouni mají právo rozhodovat o běžných věcech dítěte, k výkonu mimořádných záležitostí žádají souhlas rodičů, popř. rozhodnutí za ně vydává soud. Rozhodování o nejdůležitějších otázkách (např. volba povolání, cestování dítěte do zahraničí) zůstává vyhrazeno rodičům, pokud nejsou zbaveni rodičovské odpovědnosti. Pěstoun tedy není zákonným zástupcem dítěte.*“

Jak uvádí Bubleová a kol. (2011, s. 18): „*pěstounská péče je typ náhradní rodinné péče, u kterého na začátku vždy existují vztahy s původní rodinou dítěte.*“ To je někdy překážkou, protože potenciální náhradní rodiče mají z kontaktu s biologickou rodinou dítěte strach. V některých případech je to důvod, proč se děti nedostanou do pěstounské péče. Bubleová a kol. (2011, s. 18) uvádí, že: „*pokud zájem rodičů přetrvává, je to obvykle ku prospěchu dítěte. Zejména v období, kdy dítě hledá své kořeny, svou identitu.*“ Dále Bubleová a kol. (2011, s. 18) uvádí, že: „*podmínkou je, aby kontakt s rodiči byl bezpečný. V případě jakýchkoliv pochybností je možné požádat o asistovaný kontakt.*“ To znamená, že těmto setkáním je vždy přítomna ještě i další osoba, ať již se jedná o sociální pracovníci nebo o neziskovou organizaci, která se tímto problémem zabývá (Bubleová a kol., 2011, s. 19). Pokud se jedná o asistovaný kontakt, je třeba dodržet základní pravidla, která jsou písemně zpracována formou dohody a patří mezi ně:

- seznámení se s rodiči bez dítěte (pokud se domluvit nelze, nutno přijmout pomoc mediátora),
- domluvit se na častosti kontaktu,
- stanovit konkrétní den kontaktu,
- určit přesnou dobu kontaktu,
- místo kontaktu,
- domluvit se na potvrzení účasti (jakým způsobem – či telefon nebo sms, den dopředu nebo v den kontaktu),

Pokud by kontakt s rodinou dítěte skutečně dítě poškozoval, je nutné se obrátit na soud, aby rozhodl o změně kontaktů, popř. je zakázal (Bubleová a kol., 2011, s. 20-21). V případě, že jako biologičtí rodiče nerespektují zájem svého dítěte, je možno podat návrh na zbavení rodičovské odpovědnosti.

2.1 Pěstounská péče vykonávaná příbuznými

Pěstounská péče vykonávaná příbuznými je jedním z druhů náhradní rodinné péče. Jelikož je vykonávaná příbuznými, z tohoto důvodu hovoříme o příbuzenské pěstounské péči.

Pěstounská péče vykonávaná příbuznými má své výhody, k nimž patří především skutečnost, že dítě zná svého příbuzného, nejčastěji to bývají prarodiče, se kterými má společné zážitky a je zde vybudované citové pouto. Dále znalost bytových podmínek svých prarodičů, nestresují se novým prostředím a především jsou zvyklé i na pachy (např. jídla, peřin, oblečení), které jsou velmi důležitým momentem. Mají i kamarády v tomto prostředí, neboť jezdívali na prázdniny či návštěvy.

Zachování vztahu s vlastním rodičem, po prožitých náročných situacích v rodině, nemusí být pro děti zpočátku výhodné. Musí se velmi citlivě budovat nové pouto mezi dítětem a rodiči, aby byl připraven nový základ pro fungující vztah dítěte a rodiče nebo naopak byl posílen tento vztah. Proto je velmi důležité, aby dítě zvládlo tuto krizovou dobu, tzn. dobu, kdy odchází z péče rodičů, důvěra v osobu, která bude o něj pečovat, velmi důležitým momentem. V těchto rodinách je velmi časté, že prarodiče pomáhali s výchovou a péčí o dítě již od útlého věku. Nežádka pak dítě chránili i před nevhodným chováním rodičů (Metodická příručka Náhradní rodinná péče vykonávaná příbuznými dítěte, 2014, s. 56-58). Proto pěstouni – prarodiče dle Gabriela a Nováka (2008, s. 48): *„vykazují častější sklony k extrémnímu přístupu k biologickým rodičům dítěte. To je do značné míry způsobeno společnou životní historií všech zainteresovaných osob a silným emočním podtextem tohoto specifického vztahu pěstoun x biologický rodič, kdy je rodič zároveň dítětem pěstounů. Prarodiče pak mnohdy naprosto brání synovi/dceři kontaktu s dítětem, mají potřebu dítě nepřiměřeně chránit před jeho vlivem, a to i přesto, že styku nebrání žádná závažná překážka a kontakty by mu byly jednoznačně ku prospěchu. Nebo naopak nekriticky přehlížejí negativní vliv syna|dcery na dítě, omlouvají jejich prohřešky a nezájem.“*

Co se týká identity dětí, tak jsou v kontaktu s historií své vlastní rodiny nepřetržitě, a to nejen zážitky, návštěvou ostatních příbuzných, ale i fotografiemi. Dítě má tedy zachování stávající identity, takže odpadá časté hledání informací o vlastní biologické rodině, které je velkým trápením dětí v pěstounské péči.

Při svěřeni dětí do příbuzenské pěstounské péče je **častým problémem skutečnost, že prarodiče neprocházejí odbornou přípravou**, a tak se může stát, že jsou děti svěřovány do jejich péče i v tom případě, že nemuseli zvládnout výchovu svých vlastních dětí. Může

se tak opakovat riziko nevhodného způsobu chování nebo mohou mít prarodiče nedostatečné výchovné schopnosti. Proto se klade důraz na vzdělávání pěstounů, především v oblastech, které jsou pro výchovu dětí velmi důležité. Může nastat situace, kdy děti po prožitých traumatech s rodiči, kdy se již cítí v bezpečí, mohou začít jejich problémy. Pěstouni se mohou bát, že jim bude připisována chyba ve výchově a problémy skrývají, což se však velmi negativně projeví v budoucnu. Proto je tak důležité, aby **pěstouni, kteří mají děti svěřeny do příbuzenské pěstounské péče, otevřeně informovali svou doprovázející organizaci o všech problémech souvisejících s výchovou.** Neboť mezi velmi negativní reakce může u dětí být sebepoškozování a u pěstounů psychické potíže.

Někdy je také při pěstounské péči vykonávané příbuznými **velkou obavou schopnost vše zvládnout s ohledem na svůj věk či nemoc.** S přibývajícím věkem se jejich zdravotní potíže stupňují a s tímto pocitem roste i jejich nejistota, zda všechnu péči zvládnou. Někdy se i sami zanedbávají z pocitu toho, že nemají čas, neboť by vše pro své vnuky a vnučky nestihli zařídit, připravit (Metodická příručka Náhradní rodinná péče vykonávaná příbuznými dítěte, 2014). Dle Gabriela a Nováka (2008, s. 49) je: *„zpravidla vyšší věk pěstounů – prarodičů problematickou skutečností, neboť přes veškeré dobré úmysly při výchově dítěte se ne vždy ubrání postupnému zhoršení schopnosti vcítit se do generačně příliš vzdálených problémů dítěte. Obtížněji navazují kontakt s jeho přemodernizovaným, kognitivně a energeticky náročným světem.“*

2.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu je zvláštní forma náhradní rodinné péče, kdy je dítě svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu, přičemž přechodnou dobou rozumíme dobu, po kterou rodič ze závažných důvodů nemůže dítě vychovávat (Metodické doporučení MPSV č. 6, 2009, s. 33).

„Institut pěstounské péče na přechodnou dobu umožňuje, aby dítě mohlo vyrůstat v náhradním rodinném prostředí u proškolených pěstounů i krátkodobě a nemuselo trávit čas v ústavním prostředí. Tato forma péče by měla být využívána pro všechny děti, které musí dočasně žít mimo vlastní rodinu.“ (Metodické doporučení MPSV č. 6, 2009, s. 28)

Účelem pěstounské péče na přechodnou dobu je **poskytnout rodičům dostatečný časový prostor pro úpravu svých poměrů** tak, aby si mohli a především byli schopni převzít děti do své péče. V případě, že to není možné, tak aby se našla nová vhodná, a především

stabilní rodina pro dítě. Tento institut tedy můžeme nazvat také jako krizový či překlenovací, protože děti či dítě by se mělo vrátit do péče rodičů co nejdříve (Příručka MPSV: Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti, 2011, s. 17).

2.2.1 Kritéria pro dělení pěstounské péče na přechodnou dobu

Dle Příručky MPSV (2011, s. 65-66) lze pěstounskou péči na přechodnou dobu dělit dle různých kritérií, ale nejdůležitější budou:

- *pěstouni se vztahem k původní biologické rodině (prarodiče, příbuzní, sousedi),*
- *pěstouni beze vztahu k původní biologické rodině*

Dále:

- *pěstouni s vlastními dětmi,*
- *pěstouni bez vlastních dětí*

a v neposlední řadě zda se jedná o pěstounskou péči na přechodnou dobu:

- *se sanací biologické rodiny,*
- *se sanací výchovných či vzdělávacích problémů dětí,*
- *s pouhým kontaktem s biologickými rodiči,*
- *bez kontaktu s biologickými rodiči*

Legislativně je pěstounská péče na přechodnou dobu upravena v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, v zákoně č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku a v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Pěstounská péče na přechodnou dobu je zakotvena v legislativě již od roku 2006, ale můžeme říci, že její využití bylo minimální (JáRodič, 2011, © 2009-2015). Zlomovým rokem byl rok 2013, a to v souvislosti s novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí, kdy byl tento institut náhradní rodinné péče více právně upraven.

Do pěstounské péče na přechodnou dobu svěřuje děti soud, a to nařízením předběžného opatření na základě návrhu orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat nejdéle rok (Příručka MPSV: Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti, 2011, s. 34).

Na základě § 27a, odst. 7 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů: *„může soud svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám v evidenci, a to na:*

- a) dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat,
- b) dobu, po jejímž uplynutí může matka dát souhlas k osvojení nebo po kterou může rodič souhlas k osvojení dítěte odvolat, nebo
- c) dobu do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba."

Pěstouni, kterým se děti svěřují do přechodné pěstounské péče, musí být v evidenci vedené příslušným krajským úřadem a tito pěstouni musí být připraveni přijmout dítě v případě potřeby kdykoliv. S tímto souvisí i skutečnost, že za tuto „připravenost“ náleží pěstounům pravidelná měsíční odměna, i když nemají dítě ve své péči. Velmi důležitou podmínkou u pěstounské péče na přechodnou dobu je spolupráce pěstounů na přechodnou dobu s rodiči dítěte, protože je nutné, aby návrat dítěte do své původní rodiny byl co nejjednodušší. Tito pěstouni jsou připravováni k této funkci s tím, že pobyt dítěte v jejich rodině bude krátkodobý, tak aby se s tím dokázali po odchodu dítěte vyrovnat. Je to velmi psychicky náročné, a to nejen pro samotné pěstouny na přechodnou dobu, ale také pro jejich rodinné příslušníky (Gabriel a Novák, 2008, s.22).

2.3 Práva a povinnosti pěstounů

Pěstouni mají svá práva a povinnosti zakotveny v zákoně č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku a v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Níže uvedená tabulka nám přehledně znázorňuje tuto problematiku.

Tabulka 1 Práva a povinnosti pěstounů

Pěstoun	
Práva	Povinnosti
možnost navrhnout soudu změnu práva a povinností a také navrhnout zrušení pěstounské péče	osobní péče o svěřené dítě
poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o dítě	v přiměřené míře vykonává povinnosti a práva rodičů, informuje rodiče o podstatných záležitostech
poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o dítě v rozsahu alespoň 14 kalendář-	udržuje, rozvíjí a prohlubuje sounáležitost dítěte s rodiči a ostatními příbuznými

ních dnů v kalendářním roce	
zprostředkování psychologické a terapeutické pomoci jedenkrát za 6 měsíců	umožňuje styk rodičů s dítětem
zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti	zvyšuje si znalosti a dovednosti (v oblasti výchovy a péče o dítě)
právo vypovědět dohodu o výkonu pěstounské péče	umožnit sledování naplňování dohody o výkonu PP a spolupracovat s pracovníkem, který je pověřený sledováním vývoje dětí
právo na pomoc při plnění povinností, zajištění místa pro uskutečnění styku rodičů s dítětem a zajištění asistence	
právo na výplatu dávek pěstounské péče	

2.4 Hmotné zabezpečení dětí a pěstounů

Vzhledem k tomu, že pěstounská péče je státem podporovaná forma náhradní rodinné péče, proto je i právně upraveno hmotné zabezpečení dětí a zároveň i pěstounů, a to v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Dávky pěstounské péče jsou následující: příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla a příspěvek při ukončení pěstounské péče. Tyto dávky jsou určeny na úhradu nákladů spojených s péčí o děti. Mimo tyto dávky pěstounské péče mají možnost pěstouni požádat o i dávky státní sociální podpory – přídavek na dítě a rodičovský příspěvek.

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte se poskytuje dítěti do dosažení zletilosti, nejdéle však do 26-ti let, pokud se jedná o nezaopatřené dítě žijící ve společné domácnosti s pěstounem, který byl i do dosažení zletilosti pěstounem dítěte. Výše tohoto příspěvku se určuje podle věku dítěte a v případě, že je dítě těžce zdravotně postižené, tak jsou nastaveny koeficienty vážící se ke stupni závislosti dítěte na pomoci jiné osoby. Tento příspěvek lze vyplácet i v případě, kdy je dítěti vyplácen sirotčí důchod, avšak tento důchod musí být nižší, než je příspěvek na úhradu potřeb. V tomto případě se vyplácí rozdíl mezi těmito částkami.

Následující tabulka č. 2 nám názorně zobrazuje finanční výši vypláceného příspěvku na úhradu potřeb dítěte v návaznosti na stupeň závislosti (u dětí zdravotně postižených).

Tabulka 2 *Příspěvek na úhradu potřeb dítěte v návaznosti na stupeň závislosti*

Dítě ve věku	Dítě ve stupni závislosti I (lehká závislost)	Dítě ve stupni závislosti II (středně těžká závislost)	Dítě ve stupni závislosti III (těžká závislost)	Dítě ve stupni závislosti IV (úplná závislost)
Do 6 let	4.650 Kč	5.550 Kč	5.900 Kč	6.400 Kč
6-12 let	5.650 Kč	6.800 Kč	7.250 Kč	7.850 Kč
12-18 let	6.450 Kč	7.800 Kč	8.300 Kč	8.700 Kč
18-26 let	6.750 Kč	8.100 Kč	8.600 Kč	9.000 Kč

Tabulka č. 3 nám znázorňuje finanční výši vypláceného příspěvku na úhradu potřeb dítěte u zdravých dětí (dětí, kterým není vyplácen příspěvek na péči z důvodu zdravotního postižení).

Tabulka 3 *příspěvek na úhradu potřeb dítěte*

Dítě ve věku	Dítě bez zdravotního handicapu
Do 6 let	4.500 Kč
6-12 let	5.550 Kč
12-18 let	6.350 Kč
18-26 let	6.600 Kč

Odměna pěstouna je dávkou měsíční a výše této odměny je závislá na počtu dětí, o které pěstoun pečuje. Zde musíme zmínit i odměnu pěstouna ve zvláštních případech, kdy nárok vzniká při péči alespoň o tři děti nebo o i o jedno dítě, které je však klasifikováno jako osoba závislá na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni dvě až čtyři. Za zvláštní případy se považuje i příbuzenská pěstounská péče, neboť pečující osoby jsou převážně prarodiče, kteří pobírají starobní důchody. V těchto případech záleží na zhodnocení pracovníků obcí s rozšířenou působností a pracovníků Úřadů práce, zda doporučí výplatu této odměny

pěstouna (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů).

Příspěvek při převzetí dítěte náleží pěstounům a jedná se o dávku, která je závislá na věku dítěte, které do pěstounské péče přichází (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů).

Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla se vyplácí pouze v případě, kdy je v pěstounské péči tři a více dětí. Navíc toto motorové vozidlo nevyužívají pěstouni pro svoji výdělečnou činnost. Výše tohoto příspěvku činí 70 % z pořizovací ceny (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů).

Příspěvek při ukončení pěstounské péče se vyplácí jednorázově a to osobě, které současně zanikl nárok na výplatu příspěvku na úhradu potřeb dítěte (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů).

2.5 Práva a povinnosti sociálního pracovníka orgánu sociálně právní ochrany dětí

Sociálního pracovníka můžeme definovat jako samostatného profesionála, vzdělaného v oboru, který se řídí etickým kodexem své profese. Ve své sociální práci je povinen respektovat práva a potřeby klientů. Etický kodex zahrnuje pravidla etického chování sociálního pracovníka ve vztahu ke klientovi, kolegům, ke svému zaměstnavateli, povolání, odbornosti a ke společnosti.

Úkolem sociálního pracovníka je pomáhat lidem při řešení jejich tíživé sociální situace. Předpokladem pro výkon sociálního pracovníka je nejen požadované vysokoškolské vzdělání, ale také vztah k lidem a schopnost s nimi jednat, kultivované vystupování a trpělivost. **Sociální pracovník**, dle § 109 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, „*vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.*“ Následující § 110 již citovaného zákona hovoří o předpokladech pro výkon tohoto povolání a § 111 téhož zákona určuje povinnost dalšího vzdělávání sociálního pracovníka a formy dalšího vzdělávání.

2.5.1 Sociální práce

Sociální práce ať již s jednotlivci, rodinami nebo skupinami vytváří pro sociálního pracovníka situace, které musí nejen eticky hodnotit, vybírat možnosti, ale musí se i eticky rozhodovat. Ať již při sociálním šetření, sběru informací, jednáních nebo o použití metody sociální práce.

Základními etickými problémy jsou okamžiky, kdy vstupovat nebo zasahovat do života členů rodiny, ať již z hlediska prevence či sociální terapie. Dalším etickým problémem je rozhodnutí, kterým případům dát přednost, věnovat čas a kolik poskytnout pomoci a péče, aby to klienta stimulovalo k odpovědnějšímu jednání a především aby nedocházelo ke zneužití, tzn. kdy přestat s pomocí rodině.

2.5.2 Práva sociálního pracovníka

Právním sociálního pracovníka je vybrat metodu sociální práce, pomocí které bude klientovi poskytována pomoc a podpora. Sociální pracovník má právo rozvíjet silné stránky klienta a podporovat zapojení klientů do procesu rozhodování tak, aby byli klienti schopni rozhodování po zbytek svého života. Sociální pracovník je zodpovědný za své jednání a je připravený zdůvodnit své rozhodnutí.

Sociální pracovník je oprávněn vyžadovat osobní údaje v takovém rozsahu, který uzná za nezbytný, a to i když se může jednat o údaje citlivé.

Je taktéž oprávněn navštěvovat dítě a rodinu, ve které žije, v místě bydliště, ve škole nebo v prostředí, kde se dítě zdržuje. Jsou taktéž oprávněni z těchto návštěv pořizovat obrazové snímky, zvukové záznamy dítěte a prostředí, ve kterém se dítě zdržuje.

Sociální pracovníci jsou oprávněni vyzvat jak státní orgány, zaměstnavatele, školy, školská zařízení, fyzické osoby a poskytovatele sociálních služeb k tomu, aby sdělili potřebné údaje. Zde patří sdělování údajů i od Ministerstva vnitra a Policie ČR.

Pro sociálního pracovníka je velmi důležitá týmová spolupráce, především s organizacemi, které sanují rodinu. Jedná se o terénní asistenční službu nebo o sociálně-aktivizační služby (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů).

2.5.3 Povinnosti sociálního pracovníka

Sociální pracovník má především **povinnost** zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, se kterými se seznámil při řešení klientova problému.

Další povinností sociálního pracovníka na OSPOD je podávat soudu a státnímu zastupitelství zprávy o celkových poměrech dítěte. Dále poskytovat spisovou dokumentaci krajskému úřadu a ministerstvu práce a sociálních věcí, popř. Veřejnému ochránci práv veškeré informace, které si vyžádá.

Mezi další povinnosti patří sdělování údajů potřebných pro rozhodování o sociálních dávkách, a to Úřadu práce, konkrétně oddělení nepojistných systémů – dávky hmotné nouze, oddělení státní sociální podpory a taktéž ve věci stanovení výživné na děti, které byly svěřeny do pěstounské péče. V těchto případech podává návrh na výživné rodičů Úřad práce, takže je nutná součinnost i orgánu sociálně-právní ochrany, neboť sděluje pouze informace nezbytně nutné k tomuto řízení.

V souvislosti s pěstounskou péčí má za povinnost vyhledávat děti, kterým je třeba zajistit péči v náhradním rodinném prostředí a z druhé strany má za povinnost vyhledávat fyzické osoby, které jsou vhodné stát se pěstouny či osvojiteli.

K povinnostem pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí patří taktéž přijímání žádostí o to stát se pěstouny či osvojiteli.

Mezi velmi zásadní povinnosti sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí patří oznamování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán na nezletilých dětech trestný čin nebo bylo dítě použito ke spáchání trestného činu. Tyto informace se sdělují orgánům činným v trestním řízení. Dále sdělují důležité údaje intervenčnímu centru a Policii ČR.

V neposlední řadě je povinností sociálních pracovníků spolupracovat se školami zabývajících se sociální prací, neboť tím podporují studenty při získávání kvalitního praktického výcviku a aktuálních znalostí (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů).

Legislativně je tato problematika daná zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších právních předpisů, zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a zákonem č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

Můžeme zde zahrnout i etický kodex sociálních pracovníků. Přestože se nejedná o právní normu, sociální pracovníci se jí řídí a respektují ji.

3 ORGÁN SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

A PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Tato kapitola je podrobněji rozebírána z toho důvodu, že výzkum, který je uveden v praktické části bakalářské práce, je zaměřen na orgán sociálně-právní ochrany dětí z pohledu pěstounů.

Role orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) můžeme rozdělit dle jednotlivých specifik:

- zprostředkování osvojení a pěstounské péče
- OSPOD osoby v evidenci
- postavení OSPOD vůči dítěti
- OSPOD jako doprovázející organizace

3.1 Zprostředkování osvojení a pěstounské péče

Dle platné legislativy v naší republice se osvojení nebo pěstounská péče zprostředkovává na žádost fyzické osoby, která dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpis, „*má zájem osvojit dítě nebo přijmout dítě do pěstounské péče.*“ Zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče nesmí provádět žádné jiné orgány, ani právnické či fyzické osoby, pouze orgány sociálně-právní ochrany dětí. V naší republice tuto činnost zajišťují krajské úřady.

Role OSPOD v procesu zprostředkování osvojení či pěstounské péče spočívá ve vyhledávání dětí a fyzických osob, které by byly vhodné stát se osvojiteli či pěstouny. Tato role, která je povinností, je přímo daná zákonem, a to opět zákonem o sociálně-právní ochraně dětí, který stanovuje jasný postup. OSPOD zakládá spisovou dokumentaci o dítěti pro účely zprostředkování náhradní rodinné péče, která obsahuje osobní údaje o dítěti, o jeho sociálních poměrech, rodičích, sourozencích či širší rodině, zdravotní zprávu o dítěti, o jeho vývoji a také doklady o tom, že dítě skutečně splňuje podmínky pro osvojení či svěření do pěstounské péče.

OSPOD dále vede spisovou dokumentaci žadatelů, která obsahuje vlastní žádost o zprostředkování osvojení či pěstounské péče, dále doklady o státním občanství, opis z rejstříku trestů, lékařskou zprávu o zdravotním stavu a taktéž jsou nutné doklady o ekonomických a sociálních poměrech. Spisová dokumentace žadatelů taktéž musí obsahovat jejich písemný souhlas s účastí na přípravě k přijetí dítěte do své rodiny. K těmto žádostem je vždy

nutné i vyjádření obecního úřadu a stanovisko OSPOD – jeho doporučení či nedoporučení. V této souvislosti vykonává OSPOD místní šetření u žadatelů a velmi podrobně rozebírá jejich důvody podání žádosti a především je informuje o náročném procesu přípravy, kterou musí podstoupit oba manželé. Pokud je spisová dokumentace v pořádku, tzn. obsahuje všechny potřebné materiály, je neprodleně odeslána na krajský úřad, který ji dále zpracovává. V praxi to znamená, že zajišťuje odborné posouzení, a to tak, že zajistí psychologa a zařadí žadatele do přípravy k převzetí dítěte do rodiny. Přípravu zajišťují vzdělávací organizace. Po odborném posouzení příslušný krajský úřad rozhodne o zařazení žadatelů do evidence žadatelů nebo rozhodne o zamítnutí. Proti zamítavému stanovisku se mohou žadatelé odvolat prostřednictvím správního orgánu, který toto rozhodnutí vydal, a to k Ministerstvu práce a sociálních věcí. Toto odvolání včetně kompletní spisové dokumentace žadatelů je Ministerstvu práce a sociálních věcí postoupeno.

V rámci tohoto odborného posouzení je nutné, aby žadatelé sdělili veškeré údaje o zdravotním stavu a sdělili jméno svého obvodního lékaře či zdravotnického zařízení, ve kterém probíhá léčba. Při tomto odborném posouzení se taktéž posuzuje zdravotní stav z hlediska duševního, tělesného a smyslového a především zda nebrání v dlouhodobé péči o nezletilé dítě. Avšak žádné kontraindikace k výkonu náhradní rodinné péče nejsou, protože hlavním hlediskem je neustále zájem a blaho dítěte.

Co se týká psychologického posouzení, tak se zde zkoumá charakteristika osobnosti žadatele, předpoklad vychovávat dlouhodobě dítě a velmi důležitá je i motivace, která vedla žadatele k podání žádosti. Zde se zkoumá i stabilita manželského či partnerského vztahu, prostředí v rodině a také informovanost a postoj k tomuto rozhodnutí širší rodinou.

Toto odborné posuzování budoucích pěstounů či osvojitelů je tak náročné z toho důvodu, že na něm závisí úspěšnost osvojení či pěstounské péče. Cílem psychologického vyšetření žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče, jak uvádí Gabriel a Novák (2008, s. 98): *„není pouze vyloučení závažné psychopatologie, jako jsou psychotická onemocnění, těžké neurózy, sexuální aberace či poruchy osobnosti. Psychologové by měli být schopni zaměřit se na otázky osobnostní výbavy žadatelů, zejména na vlastnosti a dovednosti.“*

V průběhu celého tohoto řízení je nutné konstatovat, že žadatelé mohou kdykoliv a v jakékoliv fázi svou žádost vzít zpět.

V případě svěření dítěte do pěstounské péče se u dětí posuzuje úroveň tělesného a duševního vývoje a je důležité posuzovat i specifické potřeby a nároky dítěte. Nelze nebrat

v úvahu ani sociální prostředí, ze kterého dítě pochází a taktéž jeho etnické, kulturní i náboženské prostředí.

U žadatelů se zase posuzuje charakteristika jejich osobnosti, psychický a zdravotní stav. Důležitým měřítkem je i stabilita manželského vztahu a celkového prostředí v rodině. Taktéž se posuzuje předpoklad vychovávat dítě, právě ve vztahu ke zdravotnímu stavu a věku. Dítěti se vždy vybírá taková rodina, která je připravena přijmout dítě právě takové, jaké je. To znamená, že rodina přijme bez výhrad jeho minulost, osobní a rodinnou anamnézu, jeho přednosti, ale taktéž jeho rizika ve vývoji a také možné důsledky pobytu buď v ústavním zařízení, nebo disfunkční rodině.

V případě, že jsou veškeré podklady zpracovány a jsou vybrány děti i vhodní pěstouni či osvojitelé, svolává krajský úřad tzv. odborný panel, na kterém se veškeré informace posoudí. Jestliže je po jednání poradním sborem vybrán žadatel, krajský úřad oznámí tuto skutečnost písemně vybranému žadateli.

Posléze je domluven další postup, který spočívá v provedení právních úkonů a v nastavení prvních kontaktů mezi dítětem a vhodným pěstounem či osvojitelem. Tento další postup je již realizován ve spolupráci s OSPOD dítěte, OSPOD pěstouna a doprovázející organizací, se kterou má pěstoun uzavřenou dohodu. Tato fáze je velmi náročná i z toho důvodu, že dochází již k samotné realizaci zprostředkování pěstounské péče. Pěstouni mají právo seznámit se s dítětem a požádat o svěřeni dítěte do péče budoucích osvojitelů či do péče budoucích pěstounů. Účelem převzetí dítěte do předpěstounské péče či do péče před osvojením je možnost si ve skutečnosti ověřit, zda je možné navázat rodinný vztah mezi náhradními rodiči a dítětem a také se adaptovat na novou životní situaci.

První návštěva dítěte je velmi důležitá a je potřeba se na ni velmi dobře připravit. Pěstoun či osvojitel se musí zamýšlet nad tím, čím dítě upoutá, jak se mu co nejvíce přiblíží nebo co ho může potěšit. Náhradní rodiče si musí připravit otázky i na pracovníky zařízení, tzn. na vychovatele, lékaře nebo i ředitele a v neposlední řadě i na pěstouny, kteří mají dítě v pěstounské péči na přechodnou dobu. Právě tyto pracovníci mají velmi cenné informace o dítěti a jejich poskytnutí může velmi usnadnit cestu pěstounů či osvojitelů k dítěti. Další kontakty jsou již zcela individuální. Záleží na věku dětí a na postupném navazování kontaktů.

Proces sbližování, zvykání si, přijetí a zvládnutí této skutečnosti je dle Bubleové (2013, s. 10) náročný a dlouhodobý. Dále Bubleová uvádí (2013, s. 13), že změna prostředí

pro dítě především znamená, že se musí rozloučit se svými lidmi, na které bylo doposud zvyklé, s určitými denními návyky a zaběhlými způsoby chování. Bubleová také uvádí (2013, s. 13): *„že může být dítě i agresivní vůči ostatním dětem, nebo jim bude rozbíjet jejich hračky, ale svým negativním chováním vyjadřuje strach – o budoucnost, samo o sebe, ale i o pozornost pěstounů, o lásku pěstounů.“*

3.2 Další funkce OSPOD

Zde je nutno rozlišit, zda žadatel zařazený do evidence má uzavřenou dohodu s jiným subjektem nebo přímo s OSPOD. Jestliže osoba v evidenci má uzavřenou dohodu s jiným subjektem, tak orgán sociálně-právní ochrany dětí vede spisovou dokumentaci a soustřeďuje veškeré informace o průběhu pěstounské péče, zajišťuje pomoc s administrativou dávek pěstounské péče a především spolupracuje se všemi zúčastněnými, tzn. s pěstouny a s doprovázející organizací, avšak neřeší povinnosti vyplývající z uzavření dohody o výkonu pěstounské péče. Situace je zcela jiná, má-li pěstoun uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče s OSPOD. Mimo výše uvedené činnosti OSPOD, které vykonává, především musí zajišťovat povinnosti vyplývající z uzavřené dohody, tzn. musí zajišťovat odlehčovací služby, zprostředkovávat odbornou pomoc, pomáhat při rozvíjení a prohlubování sounáležitosti dítěte s pěstouny, jejich blízkými a především zajišťovat i vzdělávání pěstounů (Metodické doporučení MPSV č. 6, 2009, s. 5-6).

Orgán sociálně-právní ochrany dítěte je zodpovědný za výkon sociálně-právní ochrany u konkrétního dítěte, které spadá do jeho kompetence. OSPOD je zodpovědný za vytvoření individuálního plánu ochrany dítěte, jehož kopie je vždy zaslána doprovázející organizaci. Velmi důležitá je zde i spolupráce se všemi subjekty, neboť přechod dítěte do jiného prostředí, kdy musíme brát v úvahu věk a rozumovou vyspělost dítěte, je pro dítě velmi psychicky náročnou situací.

Je namístě uvést i povinnost sledování vývoje dítěte, které bylo svěřeno do výchovy jiné osoby a jež OSPOD nařizuje § 19 zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Orgán sociálně-právní ochrany dětí je povinen dle § 19 odst. 4: *„navštěvovat rodinu, kde dítě žije, popřípadě jiné prostředí, kde se dítě zdržuje, nejméně jednou za 3 měsíce v období prvních šesti měsíců péče nahrazující péči rodičů a předpěstounské péče, a poté v souladu se zájmy dítěte podle potřeby, nejméně však jednou za 6 měsíců.“*

Tuto roli, kterou má orgán sociálně-právní ochrany dětí, můžeme nazvat rolí case managera.

OSPOD jako doprovázející organizace zajišťuje služby pro pěstouny na základě uzavřené dohody, tzn. zabezpečuje odbornou pomoc pro pěstouny a pro děti svěřené do pěstounské péče. Pomáhá při realizaci kontaktů dítěte s biologickou rodinou nebo blízkými osobami, čímž rozumíme přípravu, realizaci a také asistenci při kontaktech. Velmi důležité je podávání informací OSPOD dítěte, neboť veškeré zainteresované strany musí mít veškeré informace. Role doprovázející organizace spočívá i v podílení se na sestavování individuálního plánu ochrany dítěte a na jeho plnění.

4 DĚTI V NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČI

Co se týká dětí v náhradní rodinné péči, je nutno podotknout, že rodina je pro děti základní životní jistotou a také poznatek, že dítě považuje za své rodiče ty, kteří se k němu chovají mateřsky a otcovsky (Matějček, 1994, s. 44). Tyto děti mají stejné potřeby, požadavky i práva jako ostatní děti, a zejména naději, na které závisí jejich další vývoj (Bubleová, 2013, s. 18).

Proto by nová rodina těmto dětem měla umět porozumět, jejich specifickým potřebám a projevům, protože mají za sebou, v převážné míře, velmi náročnou životní historii (Bubleová, 2013, s. 18).

Dle Matějčka a kol. (1999, s. 45): *„všem formám náhradní rodinné péče je společná charakteristika – dítě je vychovááno lidmi, jimž se nenarodilo. Genetickým vkladem do života je vybavili cizí a zpravidla docela neznámí lidé. Následkem toho před nimi stojí zcela osobitý úkol, tj. naučit se mu rozumět, přizpůsobit se mu, upravit svůj životní rytmus a styl tak, aby vyhovoval nejen jim samým, ale i tomuto „neznámému“ dítěti.“*

Děti, které jsou vychovávány mimo vlastní rodinu, mají životní historii mnohem komplikovanější a těžší než děti ve vlastních rodinách (Koluchová, 1992, s. 62). Proto se náhradní rodina musí připravit na příchod dítěte do rodiny, a to tak, že se snaží o získání co nejvíce informací o minulosti dítěte, včetně jeho rodiny a probere možné překážky (odloučení, ztráta, manželské problémy atd.) při budování vztahu mezi dítětem a novou rodinou, s odborníky (Schoolerová, 2002, s. 136-140).

Specifikem náhradní výchovy je dle Škoviery (2007, s. 125): *„skutečnost, že dítě a vychovatel (náhradní rodič) nejen že nemají společnou minulost, ale v mnohých případech ani společnou budoucnost. Nevytvářejí tak dostatečné podmínky pro „zakořenění“ dítěte a jeho stabilitu. Bez zpracování traumat z minulosti není možné, aby se osobnost vyvíjela pozitivním směrem. Je zřejmé, že dostatečné množství a kvalita informací o minulosti a jejich zdravá reflexe, citově bohaté prožívání přítomnosti a vize pozitivní budoucnosti jsou nevyhnutelné nejen pro normální emocionální a sociální vývoj dítěte svěřeného do náhradní výchovy, ale i pro jeho náhradní rodiče, resp. vychovatele. Není tedy vhodné oddělovat dítě od jeho minulosti, ale hledat způsob, jak všechny etapy jeho života smysluplně propojit.“*

4.1 Důvody umístění dítěte do pěstounské péče

Do pěstounské péče jsou umísťovány děti, o které jejich rodiče nezvládali pečovat nebo je týrali nebo rodiče byli alkoholici, kteří neměli finanční prostředky na jejich výchovu a výživu. Do náhradní rodinné péče jsou přijímány taktéž děti nejen z původních rodin, tak jak je uvedeno výše, ale i z porodnice, kde je mohou matky zanechat, z dětských center, ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo i ze školského zařízení (Matějček, 2002, s. 50).

Dle Bubleové a kol. (2011, s. 39): „*v současné době systém náhradní rodinné péče pouze ojediněle řeší případy skutečně osiřelých dětí, kterým oba rodiče nebo jeden z nich zemřel. V naprosté většině se setkáváme s životnými osudy takzvaně sociálně osiřelých dětí, které mají matku a otce nebo alespoň jednoho z nich, ale ti se o ně nemohou, nechtějí nebo neumějí starat.*“

4.2 Specifické potřeby dětí v náhradní rodinné péči

Jak píše Novotná a Průšová (2004, s. 129): „*děti, které nemohou žít z různých důvodů ve vlastní biologické rodině, potřebují ve většině případů ze všeho nejvíce individuální péči.*“

Chceme-li dobře porozumět specifickým potřebám dětí v náhradní rodinné péči, je třeba se nejprve seznámit se **základními potřebami dětí**, které jsou, jak sděluje Matějček a kol. (1999, s. 56) následující:

- **potřeba stimulace**, tzn. dostatečné množství kvalitních podnětů, jež vedou k aktivitě,
- **potřeba smysluplného světa**. Jestliže se mají z podnětů stát poznatky a zkušenosti, musí mít tyto podněty nějaký řád nebo smysl. Tato potřeba, která je uspokojena, umožňuje dítěti učit se, nabývat zkušeností a přizpůsobovat se životním podmínkám včetně společenského chování aj.
- **potřeba životní jistoty**. Tato potřeba je důležitá z hlediska toho, aby se dítě zbavilo úzkosti. Tato potřeba je nutná především v mezilidských citových vztazích.
- **potřeba pozitivní identity**, tzn. vlastního „já“, znamená přijetí sama sebe. Sebeúcta i sebevědomí jsou podmínkou dobrého zařazení ve společnosti.

- **potřeba otevřené budoucnosti**, naděje a životní perspektivy. Umožňuje kvalitní prožívání svého života. Pokud by došlo ke ztrátě životní perspektivy, tak by mohlo dojít k zoufalství.

Jak uvádí Bubleová a kol. (2011, s. 66): *„dítě, které se ocitá v nové náhradní rodině, si s sebou přináší svou minulost, své životní zkušenosti a zážitky. Je to dítě, jehož základní psychické potřeby nebyly uspokojované dostatečnou měrou. Toto dítě nemělo možnost si vytvořit tolik potřebné pevné citové pouto k jedné osobě, neví, co je to rodina, domov. Tyto negativní zkušenosti vedly k tomu, že se postupně odnaučilo dávat najevo své pocity, přestalo se o své potřeby hlásit normálním způsobem, komunikace s okolním světem se tak pro ně stala problematickou.“*

Dále je nutné, aby došlo k pevnému citovému připoutání dítěte k nové rodině, aby se dětem dostávalo vřelého přijetí od všech členů rodiny, tedy i širší rodiny. Toto je velmi dobrý začátek, protože dítě potřebuje bezpečné prostředí a pevné hranice, díky nimž může nabýt pocitu vnitřní jistoty a pocitu, že se může spolehnout na okolní svět. Za těchto podmínek může adaptace dítěte probíhat bez problémů (Vágnerová, 2012, s. 18).

Jak Archerová (2001, s. 29) uvádí: *„je velice důležité říkat i docela malým dětem, cose s nimi právě děje, co zrovna dělají i co cítí, aby své pohyby a pocity mohly samy začít rozlišovat a získat tak následně větší vědomí sebe sama a větší sebekontrolu.“*

Předpokladem úspěšnosti pěstounské péče je **umění a dovednost náhradních rodičů vcítit se do situace dítěte**, protože jen tak lze dobře porozumět potřebám dítěte a především najít cestu ke zmírnění následků toho, co dítě v minulosti prožilo (Matějček, 2002, s. 50-55). Proto je tak důležité, aby se u pěstounů projevila nejen jejich osobnost, celková atmosféra v rodině, ale především akceptace dítěte se všemi jeho problémy či poruchami (Koluchová, 1992, s. 44).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUM

Praktická část bakalářské práce navazuje na část teoretickou, ve které byly popsány, na základě práce s odbornou literaturou, základní pojmy týkající se problematiky náhradní rodinné péče. Praktická část bakalářské práce popisuje přípravu, realizaci a samotné vyhodnocení výzkumného šetření. Na základě dílčích výzkumných otázek byly jednotlivé kategorie vymezeny a barevně označeny, a to metodou kódování. V jednotlivých podkapitolách je dále rozepsán druh a příprava výzkumu, výzkumný problém, výzkumné otázky, výzkumný vzorek, metoda, průběh sběru a vyhodnocení získaných dat a další skutečnosti.

Praktická část bakalářské práce se zabývá orgánem sociálně-právní ochrany dětí a názory pěstounů na jeho činnost. Je zaměřena na zachycení problémů v návaznosti na pomoc při řešení od sociálních pracovníků, na jejich ochotu či zamítavé stanovisko podílet se na řešení daných problémů.

Ve výzkumu v předkládané bakalářské práci se vychází z rozhovorů s respondenty, které byly zpracovány v průběhu měsíce února až března 2015. Celkem bylo uskutečněno šest rozhovorů. Hlavním cílem práce bylo zjistit, jaký pohled mají pěstouni na činnost OSPOD. Pomocí pěti otázek při rozhovorech byly zjišťovány informace o spolupráci pěstounů s OSPOD, o přístupu sociálních pracovníků k pěstounům, o přístupu k řešení jejich problémů a také k problematice doprovázející organizace. Z rozhovorů vyplynulo, že všichni pěstouni jsou v současné době spokojeni s činností OSPOD, což svědčí o 100%ní spokojenosti pěstounů. Co se týká řešení výchovných problémů, tyto problémy řešili pouze dva pěstouni, což je 1/3 z celkového počtu respondentů. Tato část respondentů byla spokojena s vyřešením problémů. Další pěstouni výchovné či jiné problémy neřešili. Dále bylo zjišťováno, zda pěstouni, kdyby museli řešit výchovné či jiné problémy, by se obrátili na OSPOD. I tady byla 100%ní shoda v tom, že by se pěstouni obrátili na OSPOD s jakýmkoliv problémem. Další otázkou položenou v rozhovorech byla informovanost o doprovázející organizaci. Polovina pěstounů neměla jasnou představu o své doprovázející organizaci a druhá polovina pěstounů znala svou doprovázející organizaci, ale o jejích možnostech měla nejasné informace.

V přílohách jsou uvedeny doslovné transkripce rozhovorů, o které byla bakalářská práce doplněna.

5.1 Druh a příprava výzkumu

Vzhledem ke zvolené problematice byl vybrán kvalitativní způsob zjišťování dat, tedy kvalitativní výzkum. Tímto způsobem je možné získat dostatečné množství informací a údaje mají charakter textu. Další charakteristikou kvalitativního výzkumu je dle Švaříčka a kol. (2007, s. 21): *„dialogičnost. Badatel se nejprve ponoří do studované reality, do života zkoumaných subjektů, a tak získá hluboké pochopení studovaného jevu. Posléze provede analýzu a interpretaci dat a napíše výzkumnou zprávu. Finální podoba teorie tak získává dialogickou podobu.“* Kvalitativní výzkum umožňuje navrhnout podněty, které by zkvalitnily sociální práci v oblasti náhradní rodinné péče. Pro kvalitativní výzkum je dle Švaříčka a kol. (2007, s. 69) *„vlastní určitá otevřenost a spoléhání se na improvizaci, ale otázky je třeba formulovat jasně.“*

5.2 Výzkumný problém

Jestliže máme výzkumný problém stanoven, je zahájen samotný výzkum. Gavora (2000, s. 13) k výzkumnému problému sděluje: *„výzkumný problém je základem, od kterého se odvíjejí všechny další kroky výzkumu.“*

Výzkumný problém pro předkládanou bakalářskou práci je následující:

Orgán sociálně-právní ochrany dětí z pohledu pěstounů.

5.3 Výzkumné otázky

Ke zkoumané problematice byly zvoleny níže uvedené výzkumné otázky, neboť dle Kutnohorské (2009, s. 55) výzkumná otázka: *„tvorí jádro každého výzkumného projektu a plní dvě základní funkce: pomáhá upřesnit výzkum, aby poskytl výsledky v souladu se stanovenými cíli, a ukazuje směr výzkumu.“* Výzkumné otázky musí být, dle Švaříčka a kol. (2007, s. 69): *„v souladu se stanovenými cíli i výzkumným problémem. Představují další zúžení a konkretizování výzkumného problému.“* Je nutné si uvědomit, že výzkumné otázky, dle Švaříčka a kol. (2007, s. 69): *„mají po gramatické stránce podobu tázacích vět.“*

Hlavním výzkumným problémem je v našem případě pohled pěstounů na spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí.

Hlavní výzkumnou otázkou bakalářské práce je:

Jaký je pohled pěstounů na spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí?

Abychom obdrželi odpověď na hlavní výzkumnou otázku, bylo nutné připravit další, dílčí výzkumné otázky. Z okruhu níže uvedených otázek je zřejmé, že bylo potřeba zjistit nejen fakta, ale zároveň také názory a pocity jednotlivých respondentů. Proto byly stanoveny následovně dílčí výzkumné otázky (dále jen DVO):

- 1 DVO: Jak probíhá Vaše spolupráce s OSPOD?
- 2 DVO: Řešil /a/ jste nějaký problém s OSPOD?
- 3 DVO: Jak k tomuto problému přistupovala pracovnice OSPOD?
- 4 DVO: Jakou máte zkušenost s OSPOD?
- 5 DVO: Jaká je spolupráce s doprovázející organizací?

5.4 Výzkumný vzorek a způsob výběru vzorku

Pro realizaci výzkumu byly zvoleny všechny pěstounské rodiny. Následně byl zúžen výběr pěstounských rodin ze čtyř různých OSPOD ze zlínského kraje. Pro realizaci výzkumu bylo vybráno šest pěstounských rodin. Na základě této skutečnosti byly osloveny sociální pracovnice na příslušných OSPOD zlínského kraje, které se problematikou náhradní rodinné péče zabývají a které poskytly údaje o pěstounských rodinách ve svém obvodu. Pěstouni byli vybráni náhodně a jediným kritériem bylo poskytování pěstounské péče nejméně tři roky. Bylo vycházeno z předpokladu, že každý pěstoun je v kontaktu se sociálním pracovníkem orgánu sociálně-právní ochrany dětí, ať již z jakéhokoliv důvodu. Bylo realizováno celkem 6 rozhovorů s pěstouny. Rozhovory s pěstouny byly provedeny převážně v domácím prostředí, dva rozhovory byly provedeny v kavárně, a to z důvodu rekonstrukce bytu pěstouna a druhým důvodem bylo zachování anonymity bydliště. Domácí prostředí bylo pro pěstouny velmi výhodné, neboť se necítili svázáni nevyhovujícím prostředím a navíc v tomto, pro ně důvěrně známém prostředí, dobře a ochotně otevřeně komunikovali. Věková hranice respondentů se pohybovala v rozmezí od 33 let do 73 let. Z celkového počtu 6 respondentů, byl pouze 1 muž pěstounem.

Tabulka 4 Respondenti výzkumu

Pěstouni	Věk pěstounů	Počet dětí v PP	Forma PP	Délka PP
Pěstoun č. 1	39 let	2	Pěstounská péče	10 let
Pěstoun č. 2	62 let	1	Pěstounská péče	10 let
Pěstoun č. 3	65 let	6	Pěstounská péče	40 let
Pěstoun č. 4	33 let	1	Příbuzenská pěstounská péče	4 roky
Pěstoun č. 5	65 let	2	Pěstounská péče	25 let
Pěstoun č. 6	73 let	2	Příbuzenská pěstounská péče	12 let

5.5 Metoda výzkumu a průběh výzkumného šetření

Prozpracování kvalitativního výzkumu byla zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru, neboť dle Hendla (2005, s. 161): „*síla kvalitativních dat spočívá v tom, že jsou přirozeně uspořádaná a popisují každodenní život.*“ Každý rozhovor trval přibližně 45 minut. V průběhu rozhovoru byly zaznamenávány nejen veškeré sdělované informace, ale také pocity, které jednotliví pěstouni měli při vyjádření svých názorů na práci a činnost jednotlivých OSPOD. Tyto údaje bylo možno získat prostřednictvím dotazování se jednotlivých pěstounů, kteří měli možnost přemýšlet hlasitě, což je možné právě prostřednictvím rozhovoru. Bylo získáno velké množství cenných informací od pěstounů o vnímání činnosti a práce jednotlivých sociálních pracovníků. Všem pěstounům byly pokládány otázky dle osnovy polostrukturovaného rozhovoru (viz kapitola 5.6). Vzhledem k tomu, že se jednalo o sdělování informací osobního charakteru, byla zajištěna ochrana před zneužitím, a to tak, že byly změněny jejich jména a při vlastním rozhovoru nebyli pěstouni oslovovali vlastními jmény. Jejich souhlas se záznamem byl zajištěn ihned na začátku rozhovoru. Získání poučeného souhlasu od účastníků výzkumu je dalším dle Švaříčka a kol. (2007, s. 46): „*důležitým principem výzkumu.*“ A jak dále uvádí Švaříček a kol. (2007, s. 46) „*mělo by to být zdokumentováno nějakým způsobem (nahrát či vyplnit formulář).*“

5.5.1 Polostrukturovaný rozhovor zaměřený na pěstouny

Polostrukturovaný rozhovor je tvořen 5dílnými výzkumnými otázkami (viz část 5.3), které se zaměřily na hodnocení orgánů sociálně-právní ochrany dětí pěstouny, jejich spolupráci a také na hodnocení doprovázející organizace. Výběr otázek korespondoval s cílem výzkumu.

Každý z respondentů byl na začátku rozhovoru seznámen s důležitou informací týkající se faktu, že rozhovor je anonymní a každý z dotázaných byl požádán o ústní souhlas se zveřejněním výsledků výzkumu v bakalářské práci. Přepis jednotlivých rozhovorů slouží k tomu, dle Švaříčka a kol. (2007, s. 35): „*abychom ukázali specifický jazyk, výjimečný případ nebo překvapivé tvrzení.*“

Výsledky rozhovorů byly zpracovány metodou kódování. Pomocí dílčích výzkumných otázek byly vytvořeny kategorie, které byly následně barevně odlišeny. Potom byly kódovány a vyhodnoceny. Pro přehlednější orientaci uvádím barevně rozlišené kategorie dílčích otázek.

Proces spolupráce s OSPOD.

Analýza řešených problémů.

Přístup sociální pracovníce k vzniklým problémům.

Hodnocení spolupráce s OSPOD.

Zkušenosti s doprovázejícími organizacemi.

5.6 Otázky polostrukturovaného rozhovoru

V polostrukturovaném rozhovoru byly použity otázky, které se zaměřovaly na hodnocení činnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí pěstouny, jejich vzájemnou spolupráci a také na hodnocení doprovázející organizace, se kterou mají sepsanou dohodu (řídí se § 47b zákona č. 359/1999Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů). Na otázky neměli respondenti problém odpovědět, mnohdy však chvíli trvalo, než odpověděli, protože zvažovali odpovědi. V těchto chvílích byla využita metoda pozorování, neboť pěstouni při přemýšlení si, intuitivně, mnuli ruce, pokyvovali hlavou nebo se dívali neúčastně do prázdného místa v bytě. Tyto neverbální projevy byly mnohdy také odpovědí, jak se pěstoun cítí, na co silně reaguje, neboť je to pro něho velmi citlivá záležitost. Na jednotlivé okruhy otázek reagovali všichni respondenti docela stejně, i když by se mohlo zdát, že

vzhledem k věku bude mít každý respondent názor jiný. Bylo velmi zajímavé, co se týkalo otázek ohledně doprovázející organizace a akcí jí pořádanou, že reagovali úsměvem či údivem, neboť to pro ně nebyla jenom povinnost spojená se vzděláváním, ale také volné chvíle, kdy měli možnost si vyměnit zkušenosti či společně jenom sdílet problémy se svě-
řenými dětmi.

Osnova polostrukturovaného rozhovoru:

Jak probíhá Vaše spolupráce s OSPOD?

Řešil /a/ jste nějaký problém s OSPOD?

Jak k tomuto problému přistupovala pracovnice OSPOD?

Jakou máte zkušenost s OSPOD?

Jaká je spolupráce s doprovázející organizací?

6 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ

6.1 Spolupráce pěstounů a OSPOD

Výzkumná otázka č. 1: Jak probíhá Vaše spolupráce s OSPOD? Je označena žlutou barvou, označující kategorii: **Proces spolupráce s OSPOD**.

Cílem této výzkumné otázky bylo zjistit, jak hodnotí pěstouni spolupráci s OSPOD. V převážné míře hodnotili pěstouni spolupráci velmi dobře. I dlouhodobí pěstouni. V jednom případě se objevilo negativní hodnocení předcházející sociální pracovnice. Její metody práce, dle pěstounky, nebyly v žádném případě používány na pomoc pěstounům, ale jenom proto, aby ji mohla negativně hodnotit a přitom jí nepomáhala, tak jako teď ta nová sociální pracovnice. Jak sdělila P1: *„Nakonec jsme se odhodlali, kvůli tomu zbavení rodičovských práv. Ještě tam byla původní sociální pracovnice. A to byl právě dost drsný konflikt. To jsme si jako bez vědomí, jakoby úřadu, dovolili podat tu žádost k soudu. A bylo z toho docela dost velké dusno a problémy. A ještě jsme měli jeden konflikt, že chtěli po mně, do zlínského magazínu, jako nějaký motivační článek. A i když tam byly jen křestní jména, tak jsem taky byla na koberečku, jako že jsem neoprávněně zveřejnila nějaké údaje.“* Z jejího sdělení lze usuzovat, že ji toto chování velmi nepříjemně zasáhlo, neboť v prvním případě vůbec najít tu sílu a podat návrh na soud, bývá pro pěstouny velmi psychicky náročnou záležitostí. Ve druhém případě chtěla pěstounka spíše široké veřejnosti sdělit, že i handicapové dítě lze v rodině zvládnout a pěstounská péče může být úspěšná. Nepovažovala v žádném případě podání obecných informací za tak zásadní přestupek. Ale teď je velmi spokojená. Nové sociální pracovnice, jak sdělila P1: *„to fakt dělají takovým jiným přístupem. Takovými jinými metodami“*. I ostatní pěstouni jsou spokojeni se spolupracujícími OSPOD. Další z pěstounek, P2, k tomu řekla: *„jsem spokojená s úrovní té spolupráce. Kdykoliv něco potřebuji, tak mi vyjdou vstříc. Kolikrát tam zajdu sama, tam nějaké věci vyřešit a mám s nimi tu nejlepší zkušenost.“* I pěstoun – muž, P4, hodnotí spolupráci s OSPOD jako: *„relativně dobrou“*, přesto, že to: *„skřípalo v okamžiku, když se musela podepsat nějaká ta smlouva o výkonu pěstounské péče. A já jsem tam chtěl udělat nějaké drobné specifické změny. Co se týkaly konkrétně nás.“* Jak uvádí jeden z dalších pěstounů, P5: *„byl jsem vždycky spokojená. Já jako nemůžu říct vůbec nic. Když byly takové otázky, na který jsme si sami neuměli odpovědět, tak jsme se na ně obrátili.“* Další pěstoun hodnotí spolupráci z pohledu vzdělávání následovně, P3 uvádí: *„když máme předvolání na to školení, tak jako jdeme. A že bych potřebovala poradit, tak to ne. Za ty roky člo-*

věk už ví, co a jak.“ P6 sděluje: „paní z OSPOD mě vyřídila jako předběžnou pěstounskou péči. Poradila. I finanční pomoc poskytli. Také nás poslala někde do domku, tam jsou problémové děti.“ Někteří z pěstounů uvádí i negativní pohled, který měli v době, kdy začínali s pěstounskou péčí. To bylo před 10 lety a P1 sděluje: „několikrát jsem tam přišla žádat o něco a oni ani netušili vůbec, že to existuje. A co se týká soudních vyjednávání nebo zastupování nebo vyřizování něčeho, tak vždycky jsme jako cítili docela takovou jako neochotu. Spíš se jako zastávali biologických rodičů.“ P4 uvádí ke spolupráci: „chodí na pravidelné kontroly. A posílá nám nabídky na různé ty akce pro pěstouny, kterých bychom se mohli zúčastnit.“

Když bychom srovnali jednotlivé odpovědi respondentů, tak každý z nich má jiné důvody, proč kladně hodnotí spolupráci. Např. P1 a P6 spolupráci hodnotí jako dobrou z toho důvodu, že jim pracovníci OSPOD pomohli s vyřizováním finančních záležitostí. P2 a P5 jsou spokojeni se spoluprací proto, že kdykoliv se na OSPOD obrátili, a to s jakoukoliv záležitostí, vždy jim vyšli vstříc. P3 hodnotí kladně spolupráci především z důvodu poskytování odborných rad a také proto, že je spokojená s principem vzdělávání. Pro P4 je hodnotícím kritériem i způsob kontroly péče v rodině. Stejně jako P3 je spokojen s principem vzdělávání, tzn. je velmi spokojen se zasíláním nabídek na různé semináře.

6.2 Problémy dětí v pěstounské péči

Výzkumná otázka č. 2 zní: Řešil /a/ jste nějaký problém s OSPOD? Dílčí výzkumná otázka označující kategorii: **Analýza řešených problémů** je označena fialovou barvou. Tato výzkumná otázka nám dává odpovědi na to, zda pěstouni řešili nějaké problémy, např. výchovného charakteru a o jaký problém se jednalo. Např. o záškoláctví či trestnou činnost. Ze všech šesti pěstounů měli pouze dva pěstouni výchovné problémy. Vždy tyto problémy byly řešeny ve spolupráci s kurátory pro mládež. Jednalo se o závažné výchovné problémy, které se však vyřešily a především se neopakovaly. I toto je důležité kritérium, na základě něhož je hodnocen OSPOD kladně. Je také velmi zajímavé, že tyto výchovné problémy byly jak u příbuzenské pěstounské péče, tak i klasické pěstounské péče. Takže nelze říci, že jsou problémy převážně v klasické pěstounské péči a v příbuzenské pěstounské péči nejsou. Někteří pěstouni měli „šťěstí“, že nikdy nemuseli řešit tyto problémy. Pěstouni, kteří tento problém řešili, k tomu sdělili. P2: „cítila jsem, že potřebuju pomoc. Protože to, co člověk vložil do dítěte, zklamalo. Ale nakonec po absolvování ambulantní péče v domku se situace znovu zklidnila.“ Postřeh dalšího pěstouna, P4, zní: „zásadní výchovné problémy

nebyly, spíše se ve škole snažil něco utulát, ale při jednání na OSPOD jsem to přece jen rozebral, abych něco nezanedbal.“

Při porovnávání jednotlivých odpovědí pěstounů u této dílčí otázky, lze vyvodit, že čtyři pěstouni, kteří se s výchovným problémem nesetkali, což je P1, P3, P4 a P5 jsou velmi spokojeni s průběhem pěstounské péče. Zároveň jsou však připraveni, že se může stát, že některé výchovné problémy mohou přijít v různém časovém úseku. P2 a P6, kteří tento problém řešili, i když každý jiný výchovný problém, tak jedno měli společné, a to byl pocit, že jako pěstouni zklamali.

6.3 Přístup pracovníce OSPOD

Další výzkumnou otázkou č. 3 bylo: Jakk tomuto problému přistupovala pracovníce OSPOD? Tato dílčí výzkumná otázka je označena modrou barvou a označuje kategorii: **Přístup sociální pracovníce k vzniklým problémům.** Tato oblast je velmi důležitá z hlediska vztahů mezi pěstouny a pracovníky OSPOD, protože svým přístupem sociální pracovník buduje důvěru nebo striktně chladné pracovní vztahy. Ze všech odpovědí bylo patrné jednotné, a to pozitivní hodnocení sociálních pracovníků, neboť jak sdělila jedna z pěstounek, P2: *„byla skvělá. Chovala se velice hezky a taky mi i fandila. Byla na mé straně. Bylo to takové pohlázení po té duši.“* Další z pěstounek, P3, hodnotí přístup sociální pracovníce následovně: *„neměla jsem s nimi vůbec žádné problémy.“* Odpovědi pěstounů byly v tomto případě shodné. Chování sociálních pracovníků bylo vždy milé, přívětivé. Dokonce ani kontrolu, prováděnou jedenkrát za půl roku dle § 19 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, nepovažují za stresující, neboť jak sdělila pěstounka, P1: *„je to taková přátelská návštěva. Děti jim dobrovolně přinesou ukázat sešity, jako že se chtějí pochválit. Že by vyžadovali žákovskou knížku, tak to ne. Prostě přijdou v době vysvědčení, tak se samozřejmě děcka pochlubí. Ale spíš to dělají děcka dobrovolně. Necítím se vyloženě, že bychom byli nějak kontrolováni. Nebo že bychom se cítili nepříjemně.“* Pěstouni velmi dobře hodnotí i samotnou možnost toho, že se mohou obrátit na sociálního pracovníka, kterého znají, a to v jakékoliv záležitosti. I když se zrovna nejedná o záležitost, která spadá do jejich kompetence. Vždy jim však poradí, kam se obrátit, na koho se obrátit, popř. jim sjednají již přímo schůzku. K tomu sděluje jedna z pěstounek, P5: *„Právě to, když jsme si s něčím nevěděli rady, že jsme měli možnost se někde obrátit.“* Jak je patrné, je zásadní, aby pěstouni měli „svého“ sociálního pracovníka, se kterým mohou probírat své problémy, které vyplývají z péče o děti. Mnoh-

dy postačí, samozřejmě když nejde o zásadní problém, si o problému pouze povykládat, jenom ho sdílet. Někdy pěstouni mají obavy z toho, aby nezklamali, aby veškeré nároky a povinnosti zvládli. A i z tohoto důvodu je tak důležité, aby byly vztahy mezi sociálním pracovníkem a pěstounem postaveny na vzájemné důvěře a aby se sociální pracovník vůči pěstounům choval korektně, vstřícně a v neposlední řadě i mile. I problematické okruhy v péči o děti se dají a daří se, lépe řešit, když se mohou klidně domluvit obě strany, než v situaci, která je vyostřená.

Velmi důležitá je i podpora ze strany sociálních pracovníků. Jak uvádí jedna z pěstounek, P6: *„Já jsem si říkala, že prostě to je pro mne hrozné neštěstí. Že vidím, že jsem selhala jako pěstounka. A sociální pracovník mi říká: „Prosím Vás, kdybych já Vám měl vykládat, ty případy, co já vidím u mladých, to je Váš Petr ještě zlatý“. Víte, oni mají zkušenosti různé, jako ti sociální pracovníci.“* Tato podpora je také důležitá i pro děti, které jsou v pěstounské péči. I tady je zásadní, aby měly důvěru v sociálního pracovníka. Z rozhovorů bylo patrné, že tomu tak je. Pěstouni sdělovali, že děti samy se chlubí svými výsledky, tím, co jim jde ať již ve škole nebo v zájmových kroužcích a co je ze všeho nejdůležitější, starší děti nebo spíše již mládež, se hlásí k sociálním pracovníkům i přesto, že s nimi řešily nepříjemné věci, tzn. výchovné problémy. Jak sděluje jedna z dalších pěstounek, P6: *„On (dítě v pěstounské péči) se k němu hlásil, vždycky, aby si s ním popovídal. Nikdy jsem se nebála, ať již o dítě nebo sociálního pracovníka.“* I tyto postřehy jsou velmi důležité, když vezmeme v úvahu, že se neustále polemizovalo o tom, proč musí mít sociální pracovníci vysokoškolské vzdělání. V tomto případě to velmi hezky ilustrovala přímo samotná praxe. Neboť sociální pracovník musí být připraven na jednání s těmito dětmi, musí znát i psychologii, aby se dětem přiblížil a především aby se v jejich přítomnosti nechoval jako „slon v porcelánu“. Důležitý je také způsob komunikace s dětmi.

Při srovnávání odpovědí respondentů na výše uvedenou dílčí výzkumnou otázku, můžeme konstatovat, že to byla zásadní otázka mezi dílčími výzkumnými otázkami. Pěstouni zde projeví své pocity, poznatky, zkušenosti a přesto, že se odlišoval styl odpovědí, podstata byla stejná u všech pěstounů. P1 i P2 uvádí přístup sociálních pracovníků jako skvělý. P3 a P4 uvádí spokojenost s přístupem sociálních pracovníků a P5 a P6 konstatuje velkou spokojenost. Zde je namístě vyzvednout výraznou podporu sociálních pracovníků, v těchto případech kurátorů, jež zmiňují P2 a P6.

6.4 Zkušenosti s OSPOD

Výzkumná otázka č. 4: Jakou máte zkušenost s OSPOD? Tato výzkumná otázka navazuje na předcházející výzkumnou otázku, neboť chování a přístup sociálních pracovníků velmi výrazně ovlivňuje dále zkušenosti pěstounů s OSPOD. Otázka je zvýrazněna následující barvou, jež označuje kategorii: **Hodnocení spolupráce s OSPOD.**

Smyslem této výzkumné otázky bylo zjistit, zda v případě nových problémů, pokud by se v rodině objevily, by se znovu obrátili pěstouni na pracovníky OSPOD či by problémy řešili spíše přes doprovázející organizaci. I tady byly názory pěstounů, dá se říci, zcela jasné. Pěstouni, a to všichni, uvedli, že by se znovu obrátili na OSPOD nebo by jej o problému informovali a zkusili by řešení sami, pokud by byli přesvědčeni, že to zvládnou. Jak uvedla pěstounka P5: „*Neváhala bych a taky proč, nemám žádné negativní zkušenosti.*“ Nebo další z pěstounů, P4, uvádí: „*Nebál bych se na ně obrátit. Je to o tom, abychom našli nějaké vyhovující řešení. Jak pro dítě, tak i pro mne.*“ I když jak sám pěstoun uvádí, že když se vyskytne nějaký problém, tak ho hned řeší, ale především také informuje OSPOD, jaké to řešení má a především zda s ním souhlasí. „Další z pěstounů, P6 sděluje: „*ne, neváhala bych a řekla bych jim to.*“

Je také zajímavé, že při rozhovorech zazněly obavy z užívání drog dětmi, které mají v pěstounské péči. Bylo znát, že vůbec neví, zda by byli schopni tak náročnou situaci zvládnout. Jak by šlo jejich dětem pomoci a zda vůbec by nabídnutou pomoc přijali. Tak zásadní postřeh je velmi důležitý pro nastavení vzdělávacích plánů pro pěstouny. Protože smyslem vzdělávání, i když ze zákona je povinností, má především sloužit pěstounům k získávání potřebných informací a dovedností. Při rozhovorech byla znatelná důvěra v sociální pracovníky, protože dle sdělení jednoho z pěstounů P4: „*Vím, že by mi OSPOD mohl poskytnout informace a kdybych na něco takového přišel, tak se na ně obrátím.*“ Bylo to velmi spontánní sdělení, které pěstoun uvedl.

Především je důležité uvést, že pěstouni se necítí být kontrolovanými, ale opravdu spolupracujícími partnery OSPOD. Jak uvádí pěstounka P1: „*Ještě se mi nestalo, že by přišli vyloženě neohlášení. Že by chodili se do pokojíků dívat nebo do kuchyně nebo něco kontrolovali. Nebo že bychom se cítili nepříjemně.*“ Jak uvádí pěstoun, P1, spíše: „*je to taková příjemná návštěva. Jak nějaká teta.*“ I toto ukazuje, jak se pohled OSPOD změnil ve vztahu k pěstounům, kdy OSPOD není jen represivním orgánem, který řeší pouze negativní,

„nepopulární“ záležitosti, ale díky náplni doprovázející organizace taky může být „pomocným doprovodným partnerem“.

Dalším zajímavým poznatkem, a to velmi pozitivním, je i to, že všichni pěstouni, bez zaváhání odpověděli, že by se v případě potřeby, obrátili na pracovníky OSPOD. Ať již pro informace nebo o možnost pomoci při řešení problému. Vzhledem k tak jednoznačným odpovědím nebylo možné provést srovnávání, neboť odpovědi byly, dá se říci, autentické u všech pěstounů.

6.5 Doprovázející organizace

Poslední výzkumná otázka č. 5 zní: Jaká je spolupráce s doprovázející organizací? Je zaměřena na problematiku, která patří k novinkám v oblasti pěstounské péče. Tato výzkumná otázka je označena následující barvou, jež označuje kategorii: **Zkušenosti s doprovázejícími organizacemi.**

Hlavním cílem této dílčí výzkumné otázky bylo zjistit, zda pěstouni znají svou doprovázející organizaci a jsou schopni popsat její význam pro ně, jako pěstouny, popř. popsat aktivity doprovázející organizace, její aktiva či negativa anebo možnost změny doprovázející organizace. Tato dílčí výzkumná otázka byla nejtěžší v získání odpovědí, neboť při rozhovoru jsem zjistila, že velký přehled v činnosti doprovázející organizace pěstouni nejen že nemají, ale nejsou si moc jisti ani samotnou doprovázející organizací. Mají základní informace týkající se organizování vzdělávání, ale další informace týkající se doprovázení, mají velmi omezené. Někteří z pěstounů informace o tom, že se mohou na doprovázející organizaci obrátit, mají, ale nemají to dobře rozklíčované. Spíše berou OSPOD jako organizaci, na kterou se mohou kdykoliv obrátit, nebo jak říká pěstounka P6: „s něma jsem v kontaktu. Chodíme občas na školení, tam máme vždycky nějakého odborníka. Někaké téma je tam vždycky zajímavé.“ Jak některý z pěstounů, P4, sděluje: „přiznám se, že v tomhle mám trošku chaos. Kdo to vlastně je. Já mám podepsanou nějakou smlouvu, přímo s OSPOD. Takže teda asi oni. Jako vůbec v tom nemám jasno, co teda oni, ty doprovázející organizace, mají dělat. Kromě toho teda, že mi posílají ty návrhy na školení.“

Další pěstouni, kteří mají podepsanou dohodu s nestátní organizací, jsou lépe informovaní, ale zase jenom v duchu toho, že tam např. dle sdělení jednoho z pěstounů, P1: „chodí teda častěj. Každé dva měsíce. Někdy se sejdeme bez dětí, že si popovídáme. Někdy je to odpoldne, že jsou doma děti, že je chtějí vidět a i s nimi si popovídat. A co se týká nabídky

vzdělávání, tak máme jeden víkend, jako zadarmo.“Pěstounů P2, zase sdělil ohledně doprovázející organizace, že má sepsanu dohodu: „s tím domkem, to je centrum náhradní rodinné péče. Myslím, že se tomu říká domek. Je to na Burešově taková kostka hned u brány. Tam jsou obě pracovnice, skvělé jako obě ženy. Pomohly mi obě dvě.“

Pokud bychom tedy hodnotili odpovědi pěstounů na výzkumnou otázku, se kterou doprovázející organizací mají sepsanu dohodu, můžeme konstatovat, že P1, P2,P4 a P6 znají doprovázející organizaci, i když s velkými rezervami. P3 a P5 se pouze domnívali, s kým mají dohodu sepsanu.

U hodnocení aktivit doprovázející organizace můžeme dále konstatovat, že aktivity pěstouni mají spojeny pouze ve vztahu se vzděláváním se. Soustřeďují se pouze na odlišnosti při organizaci vzdělávacích akcí. Jak uvádí P2, který se zúčastnil vzdělávání jak od své doprovázející organizace, tak i vzdělávacího semináře pořádaného OSPOD: „musím být spravedlivá. Jako moc velkého rozdílu tam nebylo. Oni opravdu to berou jako vůbec ne jako zaměstnání, ale prostě chtějí pomoci nám, děckám a tak dál. Přístupují k tomu velice zodpovědně. A myslím, že ze svého, co můžou udělat, udělají maximum.“Co se týká jiných aktivit doprovázejících organizací, např. nabídka různých letních, vzdělávacích či příměstských táborů nebo doučování pro děti v průběhu školního roku, je otázkou nabídky pouze některých doprovázejících organizací.

Co se týká samotného vzdělávání pěstounů, zde se názory různí. Pěstoun P1 hodnotí tuto povinnost kladně, s tím, že je vděčný za poskytnuté rady a chodí i nad rámec svých hodin a uvádí: „už jsem si nemohla žádné hodiny připsat, ale stejně jsem dobrovolně ještě asi třikrát šla, protože mne to téma zajímalo. Navíc se tam potkáme mezi sebou, my pěstouni, co se známe a taky to něco přináší.“Pěstoun P4 je mírně rozezlena hodnotí to následovně: „myslím si, že je to prostě nějaká administrativní blbost, kterou vymysleli někde. Aby se mohlo říct, že pěstouni u nás jsou odborně erudovaní. Ale žádný pěstoun, i kdyby seděl na školení deset tisíc hodin, tak prostě jeho osobnost to výrazně nezmění.“Obecně však přijímají tuto povinnost celkem dobře, bez negativních emocí. Jediným problémem, který řeší všichni pěstouni stejně, je účast druhého partnera – pěstouna na vzdělávání, neboť je problémem získat v zaměstnání dovolenou v průběhu roku. Proto jsou rádi, když se semináře konají o víkendu, neboť jak uvedla P1: „pro toho chlapa je to těžší. Když je školení od devíti do jedné, tak jako on si nemůže vzít v práci dovolenou, že, několi-krát ročně proto, aby šel na školení. Takže za ten víkend jsem vděčná, že tam jedeme

i s dětma. A je tam zajištěný program pro děti a máme 16 hodin během toho víkendu splněných.“

V průběhu rozhovoru u této výzkumné otázky jsem si všimla, že ženy – pěstounky nebraly toto vzdělávání jako věc, které by přikládaly nějaký význam v negativním slova smyslu. Spíše to vzaly pozitivně s tím, že se dozví nové informace, setkají se se zajímavými lidmi nebo s pěstouny, se kterými se již znají. Ale naopak muži – pěstouni reagovali docela nepříjemně na toto probírané téma. Bylo z jejich postojů znát, že jde, pro ně, o neoblíbenou věc, kterou hodnotí jako zbytečnou. Teď jsem zmínila muže – pěstouny, i přesto, že jsem hovořila pouze s jedním mužem – pěstounem, ale to z toho důvodu, že i pěstounky se zmínily o tom, že jejich manželé to docela těžce zvládají, že musí docházet na vzdělávání.

Pokud bychom srovnali odpovědi jednotlivých pěstounů na tyto otázky, můžeme konstatovat, že P3 a P5 neznají svoji doprovázející organizaci, protože se pouze domnívají, že to může být OSPOD. Ostatní P1, P2, P4 a P6 znají svoji doprovázející organizaci, ale mají ji spojenou pouze se vzděláváním, kterého se musí účastnit. Podrobné informace o rozsahu činnosti doprovázející organizace nezná žádný pěstoun.

6.6 Shrnutí výsledků výzkumu

Vzhledem k provedenému výzkumu je nutno zdůraznit, že pěstounská péče je velmi náročná a pohled pěstounů na činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí je pozitivní. Považují je za „spolupracovníky“, na které se mohou v případě potřeby vždy obrátit. Ať již pro radu nebo se žádostí o pomoc při řešení výchovných či jiných problémů.

Dále z provedeného výzkumu můžeme vyvodit, že i přístup sociálních pracovníků k pěstounům se změnil. Nejen že jim pomáhají s řešením problémů v péči o děti v pěstounské péči, ale taktéž jim organizují vzdělávací semináře. Samotné chování a jednání sociálních pracovníků vůči pěstounům je hodnoceno velmi dobře. Pěstouni mají dobrý pocit při jednání se sociálními pracovníky, jejich chování vůči nim je vstřícné, milé, klidné a především není znát při jednáních ani náznak nadřazenosti, jak se to dříve stávalo. Tato změna se promítá i do sdělení pěstounů o tom, zda by se znovu obrátili s řešením problémů na OSPOD. Pěstouni bez sebemenších výhrad či dlouhého přemýšlení odpověděli kladně. I toto je pozitivním poznatkem tohoto výzkumu. Důvěra je velmi důležitá

pro dobrou spolupráci pěstouna a sociálního pracovníka, neboť může být i dobrým faktorem předcházení problémů.

Z předložených výsledků polostrukturovaného rozhovoru lze vyvodit, že se změnil i systém práce orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Práce OSPOD nestojí jenom na represivním řešení problémů, ale především se snaží být doprovázejícím partnerem pěstounů. To bylo evidentní při srovnávání jednoho z pěstounů, a to prací a přístupem původní sociální pracovnice s novou sociální pracovnicí. Tato změna byla hodnocena velmi pozitivně. Změnu tohoto systému práce umožnila novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, která stanovila doprovázejícím organizacím práva a povinnosti, tak jako pěstounům.

Z provedeného výzkumu vyplynulo i to, že ani jeden z pěstounů nehovořil o tom, že by chtěl nebo někdy přemýšlel, při řešení závažných problémů, o zrušení pěstounské péče a tedy navrácení dětí zpět do dětského domova nebo o předání dětí jiným pěstounům.

V níže uvedené tabulce uvádím přehledné shrnutí výsledků výzkumu.

Tabulka 5 *Shrnutí výsledků výzkumu*

Pěstouni (P)	Spolupráce s OSPOD	Vzniklé problémy, specifikace	Přístup soc. prac.	Hodnocení OSPOD	Spolupráce s doprovázejícími organizacemi
P č. 1	Kladná	Ne	Nyní kladný	Pozitivní	Nestátní organizace
P č. 2	Kladná	Ano / krádež	Kladný	Pozitivní	Nestátní organizace
P č. 3	Kladná	Ne	Kladný	Pozitivní	OSPOD
P č. 4	Kladná	Ne	Kladný	Pozitivní	OSPOD
P č. 5	Kladná	Ne	Kladný	Pozitivní	OSPOD
P č. 6	Kladná	Ano/ záškoláctví	Kladný	Pozitivní	OSPOD

7 DISKUZE

Na základě předložených výsledků polostrukturovaného rozhovoru lze vyvodit, že pěstouni hodnotí spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí kladně. Respondenti jsou spokojeni s touto spoluprací a velmi oceňují ochotu a vstřícnost sociálních pracovníků. Kladné hodnocení OSPOD respondenty dále vychází z informací, že sociální pracovníci dokázali správně vyhodnotit potřeby dětí. To je velmi důležité v návaznosti na úspěšné řešení problémů. Jejich doporučení k návštěvě střediska výchovné péče nebo podání návrhu na soud na omezení svéprávnosti ve věcech finančních nebo pomoc při „provedení“ soudním řízením, ať již se jedná o dědictví, zbavení rodičů rodičovské odpovědnosti nebo asistencí při kontaktech s biologickými rodiči. Respondenti si uvědomují náročnost této profese a také nároky kladené na pracovníky OSPOD, a to v souvislosti s vlastním řešením problémů, se kterými se potýkali. I u některých vyostřených situací, ke kterým došlo a které jeden z respondentů uvedl, bylo možno konstatovat, že byly vyřešeny profesionálně. Nedošlo k žádnému vyhrocení situace.

Povolání sociálních pracovníků je psychicky velmi náročnou profesí. Sociální pracovník prostřednictvím své práce předává vědomosti a dovednosti. Jeho osobnost musí skýtat záruku nejen odbornosti, ale i vysokého morálního statusu vzhledem k problémům, které v pracovním procesu řeší.

Dále bylo využito rozhovoru pro zjištění, zda pěstouni již řešili problémy s dětmi, ať již výchovné nebo jiné a jak k tomu přistupovali pracovníci na jednotlivých OSPOD. Tato otázka byla pro některé respondenty pouze orientační, protože výchovné problémy s dětmi nemuseli řešit. Výchovné problémy týkající se záškoláctví řešil pouze jeden respondent a jeden respondent řešil krádež. Respondent řešil problém krádeže s pracovníkem, který měl dlouhodobé zkušenosti v této oblasti a jeho celkový přístup k řešení problému byl nejen profesionální, ale i lidský.

Dalšími zajímavými, a také překvapivými výsledky, byly informace z provedených rozhovorů týkající se činnosti doprovázejících organizací. Přesto, že sociální pracovníci byli v této části výzkumu hodnoceni kladně z hlediska své sociální práce, mají určité rezervy ve své práci a je nutné je i nadále řešit v praxi. Jedná se především o zlepšení informovanosti při uzavírání dohod s doprovázející organizací. Někteří z respondentů znali pouze název doprovázející organizace, ale neměli již žádné další informace o tom, co by jim mohla nabídnout, co by jim měla pomoci řešit jejich doprovázející organizace

a v neposlední řadě nebyli dostatečně informováni o důvodech, proč se tyto dohody mezi pěstouny a doprovázejícími organizacemi sepisují a co je vlastně jejich hlavním cílem. Dalším důležitým aspektem, který z výzkumu vyplynul, je i náplň vzdělávacích seminářů. Je důležité, aby se jednalo o semináře, které pěstounům svým obsahem sdělí podstatné informace, které mohou i nadále využívat v péči o děti. Semináře, které svým zaměřením jsou velmi obecné, nejsou v žádném případě pro ně přínosem. Jsou pouze laxním splněním povinností pěstounů. Přitom v převážné většině mají pěstouni o toto vzdělávání zájem. Problém při absolvování vzdělávacích seminářů vzniká pouze u pěstounů, kteří jsou již dlouhodobě pěstouny nebo u pěstounů – mužů, kteří to považují pouze za byrokracii. Navíc pěstouni řešili i časový interval těchto vzdělávacích seminářů, a to v souvislosti s uvolňováním se ze zaměstnání. V dnešní době je vcelku problematické zařídit si dovolenou v průběhu roku, pouze na jeden den. Proto bych jako návrh dále uvedla, aby se sociální pracovníci zaměřili převážně na víkendové pobyty, které respondentům více vyhovují.

Dále byla pozitivně hodnocena práce sociálních pracovníků, jejich kladný, přímý a zároveň citlivý přístup nejen k řešeným problémům, ale i k samotným pěstounům. Podle mého názoru je kladné hodnocení i díky tomu, že jsou sociální pracovníce skutečnými profesionálkami, které absolvovaly různé semináře, školení, sebe-zkušenostní výcviky a v neposlední řadě absolvování výcviku v mediaci a supervizi. Nesmíme opomenout schopnost kvalitní komunikace s nestátními organizacemi, které doprovází pěstouny v průběhu jejich péče o děti. Aby zůstala vysoká úroveň profesních znalostí sociálních pracovníků i nadále, ráda bych uvedla jako návrh opatření edukaci sociálních pracovníků. Edukace by probíhala nejen v sociální a právní oblasti, ale i v oblasti finanční a v pokračování setkávání se se supervizorem.

Během realizace výše uvedených rozhovorů, kdy respondenti sdělovali nejen své názory, myšlenky, ale i pocity, bylo patrné, že přesto, že je pěstounská péče tak náročná, nemají pocit beznaděje, nebo že by zůstali na problémy sami. Při jednání s nimi jsem neměla pocit, že by nějakým způsobem byli hodně „náchylní“ k tomuto chování. Spíše jsem nabyla pocitu, a to u všech pěstounů, že to jsou velmi silné osobnosti, a to po stránce psychické. Se všemi pěstouny, se kterými byl veden rozhovor, jsem se cítila dobře, uvolněně, nebyli ani v jednom případě nedůtkliví na některou z otázek, která jim byla položena.

ZÁVĚR

Předkládaná bakalářská práce byla věnována tématu pěstounů a jejich pohledu na činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Hlavním cílem práce bylo zjistit, jak činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí hodnotí pěstouni, jaký mají názor a pocity na spolupráci s OSPOD, zda přístup k řešení problémů byl vyhovující či byli respondenti nespokojeni a zda je funkční spolupráce respondentů s doprovázející organizací. Bakalářská práce vycházela z rozhovorů s jednotlivými respondenty.

V teoretické části bakalářské práce byly vymezeny pojmy týkající se náhradní rodinné péče, tedy pěstounství a osvojení. Dále byly vymezeny práva a povinnosti pěstounů, pojmy týkající se orgánu sociálně-právní ochrany dětí. K popisu daných pojmů byla využita odborná literatura a pro doplnění i několik internetových zdrojů.

Praktická část bakalářské práce byla zaměřena na přípravu, průběh a vyhodnocení výzkumu týkajícího se problematiky vnímání činnosti OSPOD pěstouny. K provedení výzkumu byl využit polostrukturovaný rozhovor zaměřující se na témata dílčích výzkumných otázek. Celý rozhovor byl nahráván na mobilní telefon, následně doslovně přepsán a data z něho získaná byla vyhodnocena metodou kódování.

Z výsledků výzkumu vyplynulo, že pěstouni hodnotí orgán sociálně-právní ochrany dětí kladně, neboť byli spokojeni s úrovní spolupráce mezi oběma subjekty, s jednáním sociálních pracovníků a s jejich postojem k řešení nastoleného problému. Dále z provedeného výzkumu vyplynula i spokojenost s činností doprovázející organizace, ať již byla doprovázející organizací nestátní organizace, mající k tomuto výkonu registraci či doprovázející organizací byl orgán sociálně-právní ochrany dětí. Při zkoumání této problematiky jsem byla překvapena tím, jak malé znalosti mají pěstouni o činnosti doprovázející organizaci a o možnostech jejich pomoci při doprovázení. Ale nejvíce jsem byla překvapena nízkou informovaností pěstounů o základních principech, na jejichž základech jsou sepsovány dohody. Musíme mít totiž na mysli, že sepsání dohody mezi doprovázející organizací a pěstouny má vést k výrazné pomoci pěstounům při řešení dennodenních problémů. Také by mělo docházet k velmi důležité podpoře pěstounů, která je mnohdy neúčinnější úkonem, neboť dobré slovo, pohlazení na duši a především sdílení jejich problému, všem pěstounům pomáhá. Proto bych pro orgány sociálně-právní ochrany dětí, v jejichž obvodech byl výzkum předkládané bakalářské práce realizován, ráda vytvořila

přehlednou prezentaci týkající se doprovázející organizace, její náplně činnosti a hlavnímu poslání, jež doprovázející organizace má.

Dále jsem chtěla přispět zkoumáním této široké problematické oblasti a následným vyhodnocením ke zkvalitnění sociální práce na OSPOD.

Je důležité poznamenat, že každý náhradní rodič – pěstoun může vnímat sociálního pracovníka ze svého subjektivního pohledu, neboť každý náhradní rodič je osobností.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ARCHEROVÁ, Caroline, 2001. *Dítě v náhradní rodině*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-578-4.
- [2] BUBLEOVÁ, Věduna, Jana, FRANTÍKOVÁ a Lucie VRÁNOVÁ, 2011. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-03-6.
- [3] BUBLEOVÁ, Věduna, Lucie VRÁNOVÁ, Alena, VÁVROVÁ a Jana, FRANTÍKOVÁ, 2011. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-01-2.
- [4] GABRIEL, Zdeněk a Tomáš NOVÁK, 2008. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1788-3.
- [5] GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
- [6] HENDL, J., 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.
- [7] KOLUCHOVÁ, Jarmila, 1992. *Psychický vývoj dětí v pěstounské péči*. Praha: MPSV. ISBN 80-85529-01-7.
- [8] KUTNOHORSKÁ, Jana, 2009. *Výzkum v ošetrovatelství*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2713-4.
- [9] MATĚJČEK, Zdeněk a kol., 1999. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-304-8.
- [10] MATĚJČEK, Zdeněk, 1994. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál. ISBN 80-85282-83-6.
- [11] MATĚJČEK, Zdeněk, 2002. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-637-3.
- [12] Metodická příručka MPSV, 2014. *Náhradní rodinná péče vykonávaná příbuznými dítěte*. Praha: Nadační fond J&T.
- [13] NOVOTNÁ, Věra a Lenka PRŮŠOVÁ, 2004. *K vybraným otázkám osvojení dětí*. Praha: Linde. ISBN 80-86131-56-4.

- [14] PELTOVÁ, Van Nancy, 2001. *Umění komunikace*. Praha: Advent-Orion. ISBN 80-7172-804-7.
- [15] PTÁČEK, Radek a kol., 2011. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti*. Praha: MPSV. ISBN 978-80-7421-039-6.
- [16] PURVIS, B. Karyn, David R. CROSS a WendyLyons SUSHINE, 2013. *Dítě v nové rodině*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4535-0.
- [17] RADVANOVÁ, S, J. KOLUCHOVÁ a DUNOVSKÝ, 1980. *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 14-198-80.
- [18] SCHOOLEROVÁ, Jayne E., 2002. *Adopce vztah založený na slibu*. Praha: Návrat domů. ISBN 80-7255-066-7.
- [19] SNEDDON, DOHERTY, Gwyneth, 2005. *Neverbální komunikace dětí*. Praha: Grada. ISBN 80-7367-043-7.
- [20] ŠVARŤÍČEK, Roman, Klára ŠEĐOVÁ a kol., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-7367-313-0.
- [21] ŠKOVIERA, Albín, 2007. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-318-5.
- [22] VÁGNEROVÁ, M. Marie, 2012. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-14-2.
- [23] ČESKO, Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Sbíрка zákonů České republiky, 2012, částka 33, ISSN 1801-4399.
- [24] ČESKO, Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů. In: Sbíрка zákonů České republiky, 2013, částka 152, ISSN 1211-1244.
- [25] ČESKO, Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních. In: Sbíрка zákonů České republiky, 2013, částka 112, ISSN 1211-1244.
- [26] ČESKO, Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. In: Sbíрка zákonů České republiky, 1999, částka 111, ISSN 1211-1244.

Internetové zdroje:

- [27] Co obnáší pěstounská péče. *Já rodič* [online]. 3.3.2011 [cit. 2015-5-3]. Dostupné z: <http://www.jarodic.cz/cz/co-obnasi-pestounska-pece.php>.

- [28] Formy náhradní rodinné péče. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 21.2.2013 [cit. 2015-5-3]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14501>.
- [29] Průvodce pro zájemce o náhradní rodinnou péči. *Moravskoslezský kraj* [online]. 2006 [cit. 2015-5-3]. Dostupné z: https://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/assets/publikace/nahr_pece.pdf.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 <i>Práva a povinnosti pěstounů</i>	24
Tabulka 2 <i>Příspěvek na úhradu potřeb dítěte v návaznosti na stupeň závislosti</i>	26
Tabulka 3 <i>Příspěvek na úhradu potřeb dítěte</i>	26
Tabulka 4 <i>Respondenti výzkumu</i>	43
Tabulka 5 <i>Shrnutí výsledků výzkumu</i>	54

SEZNAM PŘÍLOH

P 1 Záznamový list č. 1 – 6

PŘÍLOHA P I: ZÁZNAMOVÉ LISTY Č. 1 – Č. 6

ZÁZNAMOVÝ LIST č. 1

Rozhovor byl uskutečněn dne 20.2.2015 v domácím prostředí. Započal v 16,30 hodin. Respondentka byla seznámena s anonymitou výzkumu, podmínkami nahrávání, s nimiž souhlasila.

Respondent č. 1: paní Monika

Věk: 39 let

Stav: vdaná

Délka pěstounské péče: 10 let

Počet vlastních dětí: 2

Počet dětí v pěstounské péči: 2

Použité zkratky:

R: respondent

T: tazatel

OSPOD: orgán sociálně právní ochrany dětí

T: Jak probíhá Vaše spolupráce s OSPODem?

R: V současné době, když se teďka vyměnily sociální pracovnice tak jsme spokojeni. A vychází nám vstříc, jako jsou hrozně ochotní. Všechno co potřebujeme tak jako vycházíme spolu dobře. Ale dřív jsme měli špatné zkušenosti. My už jsme pěstouni vlastně 10 let. Takže ze začátku jsme měli dost velké problémy. I se sociálníma dávkama, a vlastně co jsme si sami nezjistili, někde na internetu, nebo od známých tak jsme se nedozvěděli. **Někdykolikrát jsem tam přišla žádat o něco a oni ani netušili vůbec, že to existuje.** Takže jako nebyli tam moc informovaní, ani neměli moc zkušenosti. **A i co se týká soudních vyjednávání nebo zastupování nebo vyřizování něčeho, tak vždycky jsme jako cítili docela takovou jako neochotu, nebo spíš se jako zastávali biologických rodičů.** Jako když jsme se třeba ptali na zbavení rodičovských práv u Pavlínky, protože se vlastně rodiče od narození nikdy nezajímali, jako nikdy ji nenavštěvovali. A hrozně nám to komplikovalo ty různé operační výkony a žádosti a rozhodování, vyřizování pasu. Tak jsme se o to zajímali, jako

že bychom zrušili rodičovská práva. A taky nás nijak nepodpořili. Bylo nám řečeno, jako že máme peníze, tak jako co bysme ještě chtěli. Takže jako chudáci rodiče by přišli o rodičovská práva.

S pěstounskoupěči máme teďka takové poklidné období, takže nic neřešíme. Teďka nic nepotřebujeme. Takové ty půlroční návštěvy, zprávy, co je nutné, ale jinak nic neřešíme.

T: Pomohl Vám tedy OSPOD s vyřizováním tady různých těch žádostí, nebo teďka s něčím během dvou let?

R: My jsme vlastně řešili u Pavlínky, nakonec jsme se tedy odhodlali, kvůli tomu zbavení rodičovských práv. Ještě tam byla původní sociální pracovnice. A to právě byl poslední, dost drsný konflikt. To jsme si jako bez vědomí, jako by úřadu, dovolili podat tu žádost k soudu. A bylo z toho docela dost velké dusno a problémy. A jako těžce jsme si to schytili. Nakonec soudkyně v pohodě, nám to rozhodla. Uznala jako že je to oprávněné, jako nebyl s tím žádný problém. Ale jako na tom úřadě, jsme si tím hodně pokazili. A ještě jsme tam měli jeden konflikt, že chtěli po mě, do zlínského magazínu, Jako že takový nějaký motivační článek, aby prostě noví lidi, noví pěstouni, že viděli teda viděli, že je to prospěšné. Že je to reálné, chtěli schválně postižené dítě, že taky jde umístit do rodiny. A že jako to teda jde zvládnout. A tak jsme tedy poskytli rozhovor. A i když tam teda byli jen křestní jména a né jako úplně nějaké podrobnosti, taky jsem teda byla na koberečku. A mám to teda v záznamu, teda. Jako že jsem neoprávněně zveřejnila, jako nějaké údaje a tak.

T: Takže máte spíš negativní zkušenosti?

R: To je možná tak tři roky zpátky. Dva a půl, tři roky. Takže to byly ještě takové ty negativní zkušenosti. Ale vlastně teďka, co se tam změnilo sociální pracovnice, už tam jsou dvě nebo tři dokonce, asi tři, takže už bych řekla, že to fakt dělají takovým jiným přístupem. Takovýma jinýma metodama. A za tu dobu jsme my nic takového neřešili. Abychom něco takového potřebovali, požádali. Jako opravdu jenom takové ty povinné papíry, co oni musí. Plán pro dítě se sestaví, a to je, že se sejdeme. Sestavíme a tu návštěvu jednou za půl roku popovídáme. Bez problému.

T: Takže jak byste OSPOD zhodnotila? Spíš kladně nebo spíš záporně?

R: Teď určitě kladně, ale dříve záporně.

T: A nyní různé novinky, nebo školení volává Vám o nich přímo sociální pracovnice?

Ty dostáváme e-mailem. A když máme zájem o něco, tak voláme. Jako je pravda, že my máme tu doprovázející organizaci. Takže my od toho OSPODu ani přímo nějaké akce, nebo něco takového nedostáváme.

T: A dochází k Vám často sociální pracovnice?

R:Z toho OSPDu jednou za půl roku.

R: Chodí opravdu na kontrolu? A co kontroluje? Prospěch dětí, nebo se vyloženě podívá....

Řekla bych, že je to taková přátelská návštěva. Ještě se mi nestalo, a to ani u té staré, jako z tohoto ohledu, si teda stěžovat nemůžu. Ještě se mi nestalo, že by přišli vyloženě neohlášení. Že by chodili se do pokojíčků dívat, nebo do kuchyně, nebo něco kontrolovali. To v žádném případě. Jako i ty děti, když jim dobrovolně tady přinesou nějaké sešity ukázat, nebo tak, tak že spíš se chtějí pochválit nebo tak. Jako není to tak, že by vyžadovali ukázat žákovskou knížku, nebo ptali se na známky. Prostě když přijdou, třeba v době vysvědčení, tak se samozřejmě děcka pochlubí. Nebo sami od sebe jim donesou, třeba Honza ten se třeba zajímá o přírodovědu a takové různé vědecké fyzikální pokusy, tak on sám od sebe tady něco přinese. Zalistuje sešitem, poukazuje nějakou slohovku, co se mu povedla. Ale spíš to ty děti dělají dobrovolně. Necítím se vyloženě, abychom byli nějak kontrolováni. Nebo že bychom se cítili nepříjemně. Fakt si tady posedíme, popovídáme. Jako že taková příjemná návštěva. Jak nějaká teta.

T: A jakou tedy máte tu doprovázející organizaci?

R: Organizaci máme tady u Náhonu. Vlastně to je centrum pro tu náhradní rodinnou péči. A tam jsme taky spokojeni. Ti teda chodí častěji. Každé dva měsíce. S těmi se setkáváme častěji. Někdy je to jako, že se dopoledne sejdeme bez dětí, že si popovídáme. Někdy je to odpoledne, že jsou děti doma, že chtějí děti vidět a i s nimi si popovídat. A co se týká nabídky vzdělávání, tak máme jeden víkend. Jako, že zadarmo.

T: Jako celý víkend?

R: Ano. Ale je to 16 hodin. Takže kromě toho víkendu, ještě jedno, nebo dvě nějaké školení plus musíme absolvovat.

T: A přijde Vám, že Vám to školení něco dá?

Jo. My jsme spokojeni. Jako chodila bych i dobrovolně. Třeba minulý rok se stalo, že už jsem měla splněné ty hodiny. Dokonce června prostě už jsem si nemohla žádné hodiny přič-

psat, ale stejně jsem dobrovolně ještě asi třikrát jako tam šla. Protože mě to téma zajímalo. Potkáme se tam vlastně mezi sebou, my ty pěstounky co se vlastně známe. Jako že když mám děti zdravé, mám dopoledne volno, a vím, že to školení je, tak klidně i dobrovolně, jako nad rámec povinností tam jdu. Určitě to přináší něco. A ten víkend, za to jsme vděční. Protože tím, že jsme vlastně pěstouni hodně i s manželem, jako že známe víc takových rodin, tak pro toho chlapa je to těžší. Když je školení od devíti do jedné, tak jako on si nemůže vzít v práci dovolenou, že několikrát ročně, proto, aby šel na školení. Takže za ten víkend su vděčná, že tam jedeme i s dětma. A je tam zajištěný program pro děti a máme 16 hodin během toho víkendu splněných.

T: Takže tam jste i přes noc?

R: Ano. My jsme tam teďka byli na Rusavě. Takže od pátku už do neděle. A opravdu se dětem věnujou. My děti kromě jídla a spaní v noci téměř nevidíme. Jako fakt úžasný program. Jako věnujou se jim. Celý den byli venku. Krásně bylo. Podzim nějak, myslím půlka září. Takže krásná jako příroda, počasí vyšlo. Takže děcka spokojené a my jsme si fakt odpočinuli. Jako bylo tak i hodně času, že jsem si půl hodiny něco povídali a půl hodiny jsme nad tím měli přemýšlet. Tak jsme třeba šli ven a tam jsme nad tím přemýšleli. Pak jsme se zase sešli. Zase jsme to probrali. Na co, kdo přišel. Zase jsme něco dalšího naťukli, zase jsme třeba šli na pokoj si to promyslet.

T: Takže se hodně kontaktujete i tak s rodina?

R: Ano. Hodně. Hodně nám to pomáhá, protože ať si člověk jak chce říká, máme třeba početné rodiny, jako taky mají tři – čtyři děti. Ale když to mají svoje děti, tak je to jiné.

T: Vy máte dvě svoje a dvě v pěstounské?

R: Ano my máme dvě svoje a dvě v pěstounské. A tak vidíme ten rozdíl. Jakože není to úplně tak jednoduché. A je plno jiných komplikací, starostí. Těch školních úkolů, příprav. A i v tom chování, bych řekla, že se to fakt nikdy nevymaže ty... to těhotenství, ty první měsíce, roky života. Jako i když si člověk vezme to dítě brzo, třeba Honzu jsme si brali v jednom roce, tak jsme si říkali, že je to celkem neposkvrněné jako dítě. Že si ho prostě ovlivníme tou výchovou sami. Ale ne. Prostě v tom dítěti to těhotenství, ten kojenecký věk ta deprivace tam je. Takže je jako daleko víc těch s chováním problémů, a se školou příprav a tak. Že ty rodiny co mají zdravé děti, svoje děti, tak i když s těmi trávíme čas, jako navštěvujem se. Tak jako to úplně nikdy pochopit nemůžou. Jako vždycky si daleko víc popovídáme tady s těma pěstounama. A máme plno, takových svých jako starostí s těma

papírama a třeba se sociálníma dávkama. A kontakt s těma biologickýma rodičama. A no tak. Takže potřebujem to. Hodně nám to pomáhá, když se setkáváme mezi sebou.

T: A jak byste, kdyby teda nastal nějaký problém? Váhala byste nebo šla rovnou, kdyby byla potřeba problém řešit s OSPODem? Váhala byste?

R: Ne. Neváhala bych. Jako nevím konkrétně, s jakým problémem bych šla k Náhonu a s jakým na OSPOD. Ale jako vždycky bysme se určitě dopátrali.

T: No a spíš byste, teda kdyby vznikl nějaký problém a nebyla byste si teda jistá, jestli jít tady k tomu Náhonu nebo na OSPOD. Šla byste radši k tomu Náhonu, nebo?

R: No asi podle toho. Co bysme potřebovali. Jako kdyby se to týkalo, vyloženě takového toho hlídání, nebo takových těch praktických věcí tak spíš bych to cítila jako k Náhonu. Ti by nám to měli jako nějak zajistit. Ty školení nebo to hlídání, nebo tady toto nějakou literaturu poslánět nebo něco takového ty informace. A kdyby to měla být úřední věc, to že budeme chtít soud o něco žádat, nebo něco ve vztahu k těm biologickým rodičům, nebo řešit, rozhodovat. Občanský průkaz, nebo volbu zaměstnání nebo něco takového tak bych to cítila jako něco úřední věc. Tak by to mělo být na tom OSPODu.

T: Takže vy už žádné kontakty s biologickými rodiči nemáte?

R: Ne. My jsme se potkali akorát u soudu. Kdy vlastně ani u jednoho dítěte, jsme neměli žádné kontakty. Vlastně obojí ti rodiče se nikdy nezajímali. Ani nikdy si dopisovat, vidět fotky nic.

T: Takže vůbec žádná komunikace?

R: Takže jediné, co my se potkáme, když je nějaký soud a řešíme děti.

ZÁZNAMOVÝ LIST Č. 2

Rozhovor byl uskutečněn dne 25.2.2015 v kavárně. Započal v 13,00 hodin. Respondentka byla seznámena s anonymitou výzkumu, podmínkami nahrávání, s nimiž souhlasila.

Respondent č. 2: paní Jana

Věk: 62 let

Stav: rozvedená

Délka pěstounské péče: 10 let

Počet vlastních dětí: 2

Počet dětí v pěstounské péči: 1

Použité zkratky:

R: respondent

T: tazatel

OSPOD: orgán sociálně právní ochrany dětí

T: Jak probíhá Vaše spolupráce s OSPODem?

R: Já bych řekla tak normálním způsobem. Jsme spokojená jako s úrovní té spolupráce. Kdykoliv něco potřebuji tak mi vyjdou vstříc. Když kolikrát tam zajdu sama, tam nějaké věci vyřešit a mám s nimi tu nejlepší zkušenost.

T: A řešila jste už nějaký problém s OSPODem?

R: A jako jaký vlastně problém? Z jakého hlediska? Já jsem s nimi řešila problém s Davidem. Tam ano na OSPODu, tam jsem to řešila.

T: A co to bylo za problém?

R: Krádež.

T: A jak k tomu na OSPODu pracovníci přistupovali?

R: Velice pěkně. Velice vstřícně. Jako bylo vidět, že je to samotné mrzí. Jako že k tomu vůbec došlo. Už kvůli tomu, že nejsem klasická pěstounka, ale vlastně jsem se k tomu dostala, jak se říká: „jak slepý k houslím“. Takže vím, že i paní sociální pracovníce mi ten-

krát říkala, že jí je to hrozně líto, že si myslela, že ten Roman to jednou vrátí. I to co člověk do něho vloží, a že teda, je takto zklamal, jo tím pádem že jsou z toho takoví smutní tak jako nešťastní a zrovna tam měl být právě na Rusavě s pěstouny setkání a tam jsem poprvé viděla pana Dr. Žákovského. A šla jsem s tím problémem i za ním. Byla tam i paní sociální pracovnice se mnou. Ne teda jenom se mnou, ale byla tam i celkově. A chtěla to prodebatovat to, co se děje s Romanem. A potom říkala: „já to teda nechám radši a nechme to být“, ale já jsem říkala, že to takhle nenechám, já prostě chci, o tom promluvit. Protože jsem cítila, že potřebuju pomoc. Aby jako člověka najednou tedy člověk přišel tady o tisíc korun, to není jenom tak samo sebou. A byla jsem hodně taková, omlouvám se, „zdrblá“. A já jsem cítila takovou nějakou beznaděj. Takovou, jako já se tady snažím o kluka, snažím se mu vlastně takhle vyhovět a on mě vlastně okrad. A on mi vysvětloval, pan doktor, že vidí příčinu v tom, že tam může být i takový zbytek citové deprivace, která u těchto dětí je a Roman navštívil domov. Prošel jak těmi Nivami až potom Burešovem domovem a pak tedy zase vrátil zpátky. Teď jsem to řekla blbě. On byl napřed na Nivách a pak do Burešova, pan doktor ho, nějaký pan primář ho prostě s tama odlifroval. No a oni ho dva roky nebo rok a půl jim trvalo, než ho zase na Nivy získali zpátky. Protože věděli, že je to krok zpátky. Takže, takže takhle. A on mi prostě řekl: „Já Vám, Já Vám prostě věřím, že s ním už takovou zkušenost neprožijete“.

T: A už nebyl žádný problém, který jste musela řešit?

R: Takového charakteru ne.

T: Takže neváhala byste, kdyby vznikl nějaký další problém, jít na OSPOD a oznámit to?

R: Určitě.

T: Šla byste?

R: Šla bych znovu.

T: Takže máte spíš o OSPODem pozitivní zkušenost?

R: Mám. Skutečně pozitivní.

T: A jak přistupovala ta sociální pracovnice. Dokázala se do Vás vcítit? Nebo spíš Vám striktně...

R: Byla skvělá. Protože to byla, paní sociální pracovnice, ta je bávala kurátorka a vlastně pracovala řadu let s mládeží na šikmé ploše. A sama tak velice hezky a taky aj mi fandila,

říkala že: „věřím tomu, že pan doktor Žákovský toho má hodně, ale že si Vás vezme. Že tohle je problém celkem dost zásadní. Jo, prostě byli **výborní jo**. Byli i ve škole. To můžu, ve škole i výchovná poradkyně, **všichni byli na mé straně**. Takže **to bylo takové to pohlazení po té duši**. Jo. Na to že jsem zůstala, peníze pryč, a všichni na té mé straně stáli. Moje děti se k tomu taky postavili různě. Mám syna svobodného. Tak ten prostě mu dal, jak se říká kartáč. A moje dcera mu taky domluvila, ale myslím si, že to měl největší vliv pomoc od doktora Žákovského.

T: Jaká je tedy Vaše doprovázející organizace? S kým spolupracujete?

R: Právě s **tím domkem, to je to centrum náhradní rodinné péče. Myslím, že se tomu říká domek. Je to na Burešově taková kostka hned u brány**. Tak tam je paní Pavlicová, Malíčková, **skvělé jako obě ženy. Pomohly mi obě dvě**. Opravdu si nevymýšlím, ale mám ty **nejlepší zkušenosti**.

T: A Jaké aktivity pořádají ty doprovázející organizace?

R: Právě tyto semináře a třeba zrovna tu Rusavu. Já si trošku pletu Rusavu a tu Jeleňovskou. Jo toto si pletu. Tak zrovna tu Jeleňovskou tady ty pobyty zaznamenal OSPOD. A potom, když teda OSPOD neměl další peníze, jako k těmto víkendovým aktivitám. Tak třeba jsou ty semináře jednodenní tak polodenní. Zase ten domek. V tom domku se zase nějakým způsobem ty peníze sehnaly a tu Rusavu organizovali vlastně ten Domek a centrum náhradní rodinné péče.

T: A v čí režii se Vám více líbilo.

R: Jestli Rusava nebo tam to?

T: Jako když to měl v režii OSPOD a když to měl právě v režii Domek? Který ten víkend se Vám zdál lepší?

R: **Musím být spravedlivá zase. Jako moc velkého rozdílu tam nebylo**. Jo tam paní sociální pracovnice co to připravovala a tam jsem se vlastně setkala s tím panem doktorem Žákem, tak oni taky dělali všechno proto, aby prostě jsme se sešli a scházeli se. A jako úplně tím žijí. Jo já vidím, že ta paní Janečková, Maruška Pavlicová jo a že **oni** opravdu si **to berou jako vůbec ne zaměstnání, ale** prostě to chtějí. **Chtějí pomoc. Nám, děckám a tak dál**. Takže bych řekla, zhruba stejná. Jako OSPOD tak ten Domek. Jo **přistupují k tomu velice zodpovědně. A myslím, že ze svého, co můžou udělat, udělají maximum**. Asi takhle. Jestli to stačí.

ZÁZNAMOVÝ LIST Č. 3

Rozhovor byl uskutečněn dne 10.3.2015 v domácím prostředí. Započal v 11,00 hodin. Respondentka byla seznámena s anonymitou výzkumu, podmínkami nahrávání, s nimiž souhlasila.

Respondent č. 3: paní Jarmila

Věk: 65 let

Stav: vdaná

Délka pěstounské péče: 40 let

Počet vlastních dětí: 1

Počet dětí v pěstounské péči: 6

Použité zkratky:

R: respondent

T: tazatel

OSPOD: orgán sociálně právní ochrany dětí

T: Jak probíhá Vaše spolupráce s OSPODem?

R: Tak jak probíhá. No. Když jako máme předvolání na to školení a to, tak jako jdeme. A jinač jako problémy, nebo že bych potřebovala poradit, nebo tak to nemáme. Protože za ty roky člověk už ví co a jak. Takže jako ne.

T: A řešila jste už někdy nějaký problém přímo s OSPODem? Se sociální pracovníci?

R: Tak to řešila jsem kdysi tady tu Aničku co jako je venku. To, protože ona je postižená. A tady bydlel jeden a tak jako ju lákal, že stahoval. I když jí to člověk vysvětloval. Aničko, nebud' "blbá" jo. Nesmíš se nechat nalákat a tak dále jo. Tak stačilo, že kývl a šel. A tenkrát jsme kdesi, já nevím, jestli do Zlína, nebo co sme. Na úřad práce s kýmsi. A v tom ona došla a tady kdesi kúsek bydleli. Stáhl a došel aj s nů sem, a že její občanku. Já říkám, Aničko vidíš, že jsem na odchodu. Prostě nemám čas, jo. Dojdi si pro tu občanku zítra. No a pak večer přemýšlím, říkám Ježíš šmarja ještě, že jsem jí ju nedala. Protože on dluhů, všecky co existují ty půjčky, všechno měl nabrané. Říkám, on by si na tu její občanku vybral a já bych se pak mohla zbláznit. No a takže na druhý den přišla a já říkám na to bohu-

žel zapomeň. A tak přes paní Nováková jsme to jako řešili. A to. On ju tam zavřel pak policajty jsme jako volali a takové. Takže přes ňu, tak se to vyřešilo. Ta přišla v úplně zbídačeném stavu. Měsíčky měla. Říkám, ješš šmarja co to tam máš jakousi hadru. No toš prostě. A s ňů jako tak našťestí umřel. Nepřála jsem mu to. Ale jaksi mám už klid. Vyhrožoval a ta předtím, ta mladší dcera, co ta je včil v Němčí, tak ta s ním má děcko. Ona jako ani nepochopila to, že vlastně ta Lucie jo, že s ním má, má malého. A ji to jako je těžko, že když ta mentalita je to. A tož, je to takové jakési, a tak mě to, tak jsem ju měla tady přes čtyři měsíce tady, když dojela z porodnice. Vyhrožoval, propichal mi auta na kole, podpálí nám chalupu, rozbije nám okna no a takové. Tož prostě, teď už jaksi mám klid já s tů Aničků.. No to jsme akorát. A pak mě napadlo, že vlastně, nebo kdosi mi to poradil, zbavení svépravnosti. Tak říkám, no tak jo. Už, no tak je to, nemá to úplné, ale že vlastně může s penězama do padesáti koruny hospodařit a takže mám klid teď. Takže jako tak.

T: A když se právě naskytly tyhle problémy s tou Aničkou, neváhala jste jít právě za sociální pracovníci?

R: Ne, ne, ne. Se mnou právě, že má známé., zavolá na policajty. Zachvílu tady dojeli, prostě Aničku mi dovedli. Že jak toto a šlo to bez problémů. Takže jako tak.

T: Takže ta spolupráce probíhala kladně.

R: Já jsem tam šla, my jsme ťukali a vůbec. Mu to bylo směšné. A my, samé naschvály nám dělal. Takže se to jaksi vyřešilo přes. A tak jako ona tak kýve, kýve a ňů je to těžko (*respondentka tím myslím Aničku*). Uvidí chlapa a ho, ho. Se celá vlní. A to jak jsme byli tam, kde to je pod divadlem, u divadla, vedle kostela, tam někde jako na té, ten pan doktor K K K, tož také se tam svíjela. Jo to je sranda s ňou. Víte, člověk to musí brát, že je jako cérka za to nemože, že je taková.

T: Takže s OSPODem jako tak jste nikdy neměla problémy?

R: Ne, ne, ne. Jako nemůžu si stěžovat za tu dobu. Co vlastně jako jich mám šest a jako že by někdy, jako tak. Spíš akorát mě teďka mrzí, že třeba Matěj a ten je taky postižený, a bude vlastně celý život a měl to ZTPčko a na okrese paní Ponížilová jaksi že, není vhodný a má dostat má osmnáct let, tak mu vystavila, to tam bylo napsané trvale, že v papírech. Tak napsala jenom prostě do toho devatenáctého května a tak. Furt se chystám taky, že mi to tak připadá, že by měl taky. Že měl ZTP, takže akorát toto. Ale nevíme, jak dopadneme. Uvidíme no.

T: A pomohli Vám na OSPODu sociální pracovnice? Řekli Vám nějaké, jak můžete postupovat, jaké máte možnosti?

R: Neptala jsem se.

T: Nebo jste spíš sama musela?

R: Tak jako neptala jsem se. Ale kdysi paní Bonaventurová, že to jako zkusíme toho Matěje jako. Přes ňu. Ale furt není čas že. Nemám čas tam jako, jestli by to šlo, tady přes ty Vizovice. Nebo jestli to ten okres paní Ponížilová má nebo jak je to. Takže uvidíme.

T: Takže jak byste zhodnotila tu práci s OSPODem? Kladně, záporně?

R: **Kladně**. Tož jako tak, **když jsem potřebovala něco, nebo tak jsem šla** za panem tam dole jak je. Ten mě zepsal papíry, že ohledně té Aničky. Jako byl ten sůd, aby ohledně té. Jako bez problémů. A přemýšlím aj nad tím Matějem. Aj nad tím Alexsem. Protože ten vůbec jako hodnotu peněz vůbec neumí spočítat. Ať je padesát, pět set mu je to jedno. Tak říkám, zas nara, narazí na nějakého chytrolína, že a aby taky nedopadl ogara špatně. Já říkám, Matěju aj ty občanky, to nesmíš nikomu dávat nebo to. No šak jo, jo, jo. A že on je taková naivka, takový dobrák, že jaksi to. Tak jsem říkala, že zažádám, on bude mět ted'ka pětadvacet, jaksi roky už má, ale zatím je doma. A že chtěl, jako s tím Milanem by šli ještě, aby tam nebyli sami, protože ten zas nemá rád hodně lidí. Ten dává takové. Když jsem byla na třídních schůzkách, říká maminko, já tady nechcu chodit. Já tady ne to. Tak uvidíme no. Jak to dopadne. Jestli vyjde, nebo ho tady ještě podržíja rok, nebo co chudák. Ten chudák nocama nespával, s bečem mi chodil ze školy. Ježíš ve škole bečával. Já říkám, Ježíši nepláč, popěstovala jsem ho, čahuna malého a takže jako tak. Tak uvidíme no. No a tak ho mám dat na jakési vyšetření a to, jako jestli je potřeba, tak mi aj volali. Že Matěj má vlastně mentální aj zdravotní, že by ho na tu prakticků, jsem chtěla, že by ho tam, aby tam byli spolu. Jo ať se ten Alex nebojí. Nevím, jestli se v tom, pak by si ještě ten rok musel platit. A jestli to vyjde, nevyjde. No tak je doma, říkám, vyřídíme důchod a bude. No už ho dávno mohl mít, že ale.

T: Takže se vůbec nebojíte jít na OSPOD s nějakým problémem a zeptat se na postup?

R: Ne nějak.

T: A nějaké špatné zkušenosti?

R: Nemám jako tak. Když třeba že, tak člověk potřeboval, tak mě **vyhověli**. Jinač jako v **pohodě**.

T: A jaká tedy je, ta Vaše doprovázející organizace? Máte nějakou?

R: Jako doprovázející jak myslíte?

T: Tak oni zařizují nějaké aktivity pro děti, pro Vás pěstouny, nebo tady ty školení.

R: Aha. No tak, tady no. Tož.

T: Nevíte přesný název?

R: Ne, ne, ne.

T: A chybí Vám? Chtěla byste větší podporu, jako pěstounka? Že by si třeba.

R: Mě to ani, já to neberu ani jako pěstounka. Já je беру jako svoje. Aby to ani, jako říkám, že aj třeba někdo je, nějaké děčko postižené a říkám, může se aj tobě narodit. Že postižené děčko, takže já to vůbec nijak neřeším. Že jestli ten je vlastní, nebo není vlastní. Nebo nějaké rozdíly mezi něma, vůbec nedělám. Takže mě to tady ani, že když přijde říkám, Jéžiš musí se jít zase na to sezení, nebo jako tak, ale.

T: A vy to máte jak? Kolik dětí v pěstounské a máte svoje nebo?

R: Jedno svoje a šest v pěstounské.

T: A kolik let už jste pěstounkou?

R: No těch čtyřicet asi, to bude. No, protože vlastně Anička byla na Burešově, to měl těch tři a půl nebo jak. Kolem toho čtvrtého roku. No a teď v červnu čtyři a čtyřicet už má.

T: A jak vnímáte teďka ty změny v té pěstounské péči?

R: Já si vždycky říkám, no dovrším to do těch desíti. Ale když je tedy teď to škol, ale taky jsme byli, ale jeli jsme až do Brna že. Jako na to vyšetření, že. Ale takové jaksi ty testy a tak dále, a tak dále. Už to člověka jako odradí. Že jaksi, nebo teď je jakási ta dočasná pěstounská. Že tak to bych nemohla. Bych na to děčko, bych k němu přilnula a pak ho třeba za půl roku, za rok musela dat pryč tak to, to by jsem, jako nemohla. Radši ať je moje. A jako ani problémy tak s těma rodičama jsem neměla. Že třeba u Aničku, se stalo jedenkrát, že došla ta matka a že ona si ju vezme a kde si, co si. A říkám, jo můžete, když bude chtít jít, já za ňu zodpovídám do osmnácti let. A hotovo. Teď jsem třeba žádala u toho Martin, ten bude mět teď třicet dva a že mě zase strašili, že by se ti rodiče mohli zase ukazovat a tak

dále. Ten byl věčně zavřítý a pak umřel. Jo a jich byly čtyři děcka a jedno bylo v Kroměříži a dvě byly v domově. Tak jsem si je chtěla vzít a zas mě řekli, že bych to ne-zvládla. Že byli postižení jak Inka. Něco takového. Takže to nevíme vůbec, kde je jejich konec. A u Milana to bylo taky tak. Tak u toho jsem, tomu zůstalo svoje původní Drahoušek. A u tého Matěja co je postižený, co má tu luxaci, tak u toho jsme taky žádali a protože on chodil zase s tů mojů Míšů vlastní, chodil do školky, aby jaksi se necítil to, a furt se tak chtěl jmenovat, tak, taky takové bez problémů celkem. Jakože by nějaké problémy. No a e u Doša říkám celý mladý, říkám šak Novotný to je pěkné příjmení. Tož, takže to tu máme takové všelijaké. Někdo je Novotný, někdo je, ten je Drahoušek, protože ten je vlastně původní manžel, ten je, mi ten první zemřel. Tak ten zůstal už Drahoušek. No a tak. Tož ta Lucka co ta byla vlastně taky už Drahoušková že, a teď malého napsala si ho po sobě, takže ten malý je taky teď Drahouška. To nenapsala po tom Babicovi jako že by to, tak. Tož tak to máme všelijak toto. A jinač. A tak nikdy jsme neměli nějaké problémy, jako neměla, když jsem potřebovala nebo tak, něco, tak vždycky vyšli vstříc, že.

T: A dlouho jste přemýšlela nad tím, jestli s tím daným problémem je oslovíte, nebo jste se to spíš snažila sama? A nějak ho spíš bokem řešit? Bála jste se?

R: No tak já jsem se nebála. Tak jako mě to ani nepřišlo, že su pěstouni a když má někdo vlastní děcka taky nikam nechodí. Že si to řeší doma. Akorát třeba s tů Aničků, když byly jako že, když mohla Lucka, protože ta Lucka byla taky taková poletucha, tak proč bych nemohla já že. A tak dále. Že mezi něma je rozdíl, Anička čtyřadvacet osum, no a říkám, šak ty bys ji pomály mohla dělat mamu. Že by jako to. Ale jinač, jako to jsem vždycky vyřešila, jako nějaké ty. Je to v každé rodině něco, že. Že sem zas, že bych s nějakou prkotinků honem letěla a řešila a dělala z toho nějaké závěry, nebo to. Domluvila jsem a v pohodě. Jako tak už si nestěžuju.

T: No a jak jste vnímala tady ty pravidla, ty pravidelné kontroly OSPODu?

R: Jako kontroly, jako?

T: Když se přišli podávat jestli všechno funguje, zeptat se jestli něco nepotřebujete.

R: Tak jako v pohodě. Jako tak. Tady vždycky chodívali aj ze Zlína, když jsem měla to zvláštní zařízení, tak jedenkrát za rok dojeli. Že to a no jinač paní Bonaventurová, nebo Nováková chodívala.

T: A v pořádku, nebo vyskytl se nějaký konflikt mezi Váma nebo?

R: Ne. V pohodě právě. Tak ona znala, znajú ty děcka tak, takže, že by nějaké závažné hen, tady jak to bývá a že to došla jako k takovým těm floutkům tak by se chytla a člověk neví že. A ty drogy, tak to v dnešní době katastrofa. To je jsem říkala, to je není normálního děcka už, že by to. Šak vím, že naša mladá dělá na hospodě a co říká, že mamí to je hrůza. A kamarádila a říkám tož nezkusilas to aspoň tu trávu, že ne. Že fůj, že ani bohovi. A člověk, snad mají také rozum no. Jaksi a to ale. Takže jako nějaký problém a to takové, že třeba ta Anička to, ale že ti postižení jsou takoví vysazení na ty chlapy. Takže a zas to taky nebylo tak hrozné, jak mě, třeba když byla menší, že co se může stát a tak. Jako třeba byla na domově, že když chodila ještě do školy, tak, teď tam ty cěrky utěkaly a tak. Že celkem jako dobré.

ZÁZNAMOVÝ LIST Č. 4

Rozhovor byl uskutečněn dne 10.3.2015 v kavárně. Započal v 15,30 hodin. Respondent byl seznámen s anonymitou výzkumu, podmínkami nahrávání, s nimiž souhlasil.

Respondent č. 4: pan Bedřich

Věk: 33 let

Stav: ženatý

Délka pěstounské péče: 4 roky

Počet vlastních dětí: 0

Počet dětí v pěstounské péči: 1

Použité zkratky:

R: respondent

T: tazatel

OSPOD: orgán sociálně právní ochrany dětí

T: Jak probíhá Vaše spolupráce s OSPODem?

R: Tak já mám přidělenou pracovníci, se kterou jsem v kontaktu. Ta k nám chodí na pravidelné kontroly. A posílá nám nabídky na různé ty akce pro pěstouny, které, kterých bychom se mohli zúčastnit různých těch školení pro pěstouny. S tou jedním. Než jsem dostal tuto pracovníci, tak jsem měl ještě jinou předtím, protože před tím, jsme patřili pod trochu jiný nějaký odbor. Já tomu přesně nerozumám. Nicméně spolupráce je relativně dobrá. Jo spíš to skřípalo v okamžiku, když se musela podepsat nějaká ta smlouva o výkonu pěstounské péče. A já jsem tam chtěl udělat, nějaké drobné specifické změny. Co se týkaly konkrétně nás. Jo tak jako vydupal jsem si je a jsou tam. Jo že jsem tam chtěl, že budu podporovat kontakt dítěte s rodinou, tam, kde to má smysl. Jo, protože něco jiného je kontakt s tatínkem. A něco jiného kontakt s maminkou, kde to nemá žádný smysl. Jo a dítě o to samo nestojí. Jo, tak tam jsem si vydupal, že budu podporovat kontakt dítěte s rodinou, ale tam kde o to dítě bude stát. jo, byla to jenom moje pojistka. Jo kdyby chtěl přít nějaký "poťápanec", když to tak řeknu a chtěl kontaktovat dítě po osmi letech s matkou, která absolutně nejeví zájem a to dítě o ni taky nemá zájem. Jo, tak tam se si to jo. Myslím si, že

to není nic proti nějakému zákonu. Jo, kdyby matka jevila zájem a chtěla se kontaktovat, mohla by. Jo ale proč by jsme je museli do toho nutit, když oni sami, ani, ani malý ani matka nejeví zájem a nechtějí.

T: A s OSPODem už jste řešili nějaký konkrétní problém s dítětem?

R: Jako třeba výchovný nebo?? No to zatím ne. Zatím nějaké zásadní výchovné problémy nebyly. Jako byly nějaké, jako že ve škole se nějaké známky snažil zatutlat, ale tak to si myslím, že je to normální, že to zkouší každé dítě. Ale že by to bylo na řešení až s OSPODem to ne. Doufám, že to ani nebude. Jo že by nějaké takové problémy mohly přít. Jo jako stát se to může.

T: A kdyby se stal nějaký takový problém. Váhal byste s tím jít za paní na OSPOD? Nebo nechal byste to... spíš byste váhal?

R: Asi spíš ne. Já jsem takový rázný člověk. Takže já většinou, když je nějaký problém, tak ho hned řeším. Jo, že bych spíš OSPOD informoval, o tom, že třeba mám takové a takové řešení jestli s tím souhlasí. Jo třeba, uvedu znova ty drogy. Že kdybych na něco takové přišel, tak se obrátím. Víím, že by mi OSPOD mohl poskytnout informace. Ale hned by jako řešil, sám kde můžu dál něco takového řešit. Jo.

T: Takže ale nebál by jste se reakce toho OSPODu?

R: To. To asi ne. Jako myslím si, že je to o tom, abychom spolu našli nějaké vyhovující řešení. Jak pro mě, tak pro to dítě.

T: Jaká je vlastně Vaše doprovázející organizace? Stýkáte se s nějakou?

R: Přiznám se, že v tomhle mám trošku jako chaos. Kdo to vlastně je. Já mám podepsanou nějakou smlouvu, přímo s OSPODem. Takže asi teda oni. Ten OSPOD. Jako vůbec v tom nemám jasno, co teda oni, ty doprovázející organizace mají dělat. Kromě teda toho, že mi posílají ty návrhy na školení.

T: Jasně, takže žádné aktivity, co pořádají, se neúčastníte.

R: Ale jako účastníme se. Byli jsme jako na nějakých akcích, co pořádali, jako to jo. Ale spíš to беру, jako že je na pěstouny tady v tomto, kladen takový nějaký. Nějaké břemeno navíc, jako by. Jako беру to tak, že pěstoun je taky rodič. A zodpovědný rodič, když má nějaký problém, tak ho bude řešit sám. A nebude čekat, až někdo přijde a chytne ho za ručičku a řeknou, podívej se, to musíš takhle. Jo. Samozřejmě jsou lidé, kteří potřebují pomoc. Já zatím to „jakš takš“ zvládám. Si myslím. Jo kdybych něco nevěděl tak se budu

pídit po tom, kde to najít, jak to najít. A pak bych se ptal třeba na tom OSPODu. Jo. Případlo mi třeba zvláštní, že prostě musíme mít splněné to vzdělávání. Jo, které pak v praxi vypadá tak, že tam Vám někdo něco povídá, ale v podstatě jsou to takové informace, jak kdyby mě tady vykládali o bezpečnosti práce a požární ochraně. Jo. Jako jediné co bylo z toho školení dobré, bylo jedno z toho x, co jsem napsal, co jsem absolvoval, že tam byl člověk z drogového centra. Který nám vyloženě říkal, příběhy ze života. A ujistil nás, že ať jsou děti z těch nejlepších rodin, ať se my rodiče snažíme sebe víc, že stejně nemáme šanci to nějak podchytit. Máme šanci jediné, když na to přijdeme. A adekvátně reagovat. Jo. Takže v tomhle tom vím, že jsem připravený, jak bych asi měl reagovat. Jo ale jinak to беру, že to bylo takové prostě... plácnutí do vody. Koza se nažrala, školení bylo a to je všechno.

T: Takže moc dobré zkušenosti se školením nemáte?

R: **Myslím si, že je to prostě nějaká administrativní blbost, kterou vymysleli někde.** Nevím, jestli přímo v Unii, nebo v Praze na ministerstvu. Aby si splnili nějaké čárečky. **Aby se mohlo říct, že pěstouni u nás jsou odborně erudovaní. Jo, ale žádný pěstoun, i kdyby seděl na školení desí tisíce hodin tak, prostě jeho osobnost to výrazně nezmění,** si myslím. A daleko důležitější je, jak přistupuje k tomu dítěti. A jak s tím dítětem zachází. A jako беру to tak, že by bylo dobré, když by ten pěstoun měl problém a cítil, že to sám nezvládá, že se na ně může obrátit. Jo a oni mu poskytnou řešení. Řeknou, podívejte se, můžeme vám dát takového psychologa, nebo tuto organizaci. To jo. Ale prostě chodit, nějaké kolečka preventivně, nějakých školení, které mě nic moc nedají. Ve výsledku prostě. Byli jsme na pobytu na Jeleňovské, někde na hotelu. Kde ještě to bylo prošpikované takovou perličkou, že nám tam potom někdo ukradl peníze. Řešili jsme to, prostě s policií a byli jsme tam nakonec my ti nejhorší, že jsme zavolali policii, která nic nenašla. I když já si myslím, dodneška, že nám tip. Ale nemůžu ukázat prstem, protože jsme dotyčnou osobu u toho neviděl, že. Jo tak, prostě z toho konkrétného výsledku nemám radost. Jo, ale prostě nemůžu říct, že za to může OSPOD. Jo to je hloupost. Za to může spíš ten systém, jak byl nastavený. A chápu, i ty pěstouny, kteří třeba jsou. Jak jsme byli na tom setkání před Vánocema a tam, byl jeden pán, který je pěstounem dvacet let a ten prostě říkal že, za posledních dva nebo tři roky, co to platí ten zákon, že je v tom neskutečný „maglajz“. Že to ještě neviděl. Nebyl z toho nadšený. A jako když se ho paní sociální pracovnice ptala, co by pro nás mohli udělat, tak velice hezky řekl, že dovezte nám sem ty politiky, co to vymysleli, my si je už zlískáme sami.

T: Takže když se vrátíme zpátky k tomu OSPODu. Celkově tu spolupráci, co doposud máte, spíš byste hodnotil kladně nebo záporně?

R: Určitě kladně. Jo, tak protože vždycky jsme nakonec našli řešení. Vždycky se mi snažili vyjít vstříc. Jo já zase chápu, že oni musí mít splněné nějaké svoje zákonné papíry jo a tak. Ale někdy mě to papírování už štve. Ale chápu jako, že oni musejí mít nějakou evidenci. Musí mít nějaké ty papíry, které předkládají zákony. Jo, ale nijak mě ta spolupráce s nima, ne že by mě naplňovala radostí, jo samozřejmě jakékoliv papírování člověka štve, jo ale prostě chápu, že to být musí. Beru to, jako takové nutné zlo. Ale, ale ne, že bych byl jako úplně nativně naložený, vůči té konkrétní paní. Jako spíš mě štve, ten systém samotný. Jenže oni ho změnit nemůžou. Asi tak.

T: Takže se spolupráci s vaší sociální pracovníci nemáte problém?

R: Opravdu bez problému. Když něco skřípalo, jako s tou smlouvou, tak jsme si to ujasnili. Smlouva se přepsala a bylo všechno v pohodě.

ZÁZNAMOVÝ LIST Č. 5

Rozhovor byl uskutečněn dne 25.3.2015 v domácím prostředí. Započal v 9,00 hodin. Respondentka byla seznámena s anonymitou výzkumu, podmínkami nahrávání, s nimiž souhlasila.

Respondent č. 5: paní Olina

Věk: 65 let

Stav: vdaná

Délka pěstounské péče: 25 let

Počet vlastních dětí: 2

Počet dětí v pěstounské péči: 2

Použité zkratky:

R: respondent

T: tazatel

OSPOD: orgán sociálně právní ochrany dětí

T: Jak probíhá Vaše spolupráce s OSPODem?

R: Já myslím, že probíhá dobře. Protože chlapce co jsme si vzali, toho máme asi od dvou let, zažila jsem zhruba tak asi čtyři sociální pracovníce. Ono se vám postupem času vdají, odstěhují nebo vymění. **Byla jsem vždycky spokojená.** Já jako nemůžu říct, vůbec nic. A naštěstí my, jako zpětně jsme je moc nepotřebovali. My jsme si buď poradili sami, ale opravdu když šlo o něco, co se týkalo dědictví a nebo kdyby k nám ti rodiče přišli, že oni byli zbaveni rodičovství. Takže jsme nevěděli, ale mohlo se stát, že by se tady před branou třeba objevili a jak si, jak máme postupovat. Jestli se máme sejít u nás, nebo radši na nějakým místě s tou sociální pracovnící. Byly takové **otázky, který jsme si sami neuměli odpovědět, tak to jsme se obraceli.** Ale co se týká výchovy, nebo zabezpečení jsme jako nic nepotřebovali. Opravdu ne.

T: A řešili jste už s OSPODem nějaký problém ?

R: My ne. Opravdu ne.

T: A jakým způsobem Vám vlastně OSPOD pomohl?

R: No právě to, když jsme si s něčím nevěděli rady, že jsme měli možnost se někde obrátit.

T: A nějak konkrétně? Zpětně na něco vzpomínáte si?

R: Jo. Jednou s věcí bylo to, že chtěl třeba Zdeněk se jmenovat jako my. Jak postupovat. To de vlastně přes soud všechno. Jak ty žádosti, to pomoc s tím, sestavit. To jsme si teda opravdu nevěděli rady, jak to tam zakombinovat vlastně, tak to jsme se obrátili. A jinak já si opravdu nevzpomínám. Jenom přes ty soudy, když to bylo něco ohledně těch jeho rodičů. Protože ten jeho táta s tím tak nějak celkově vůbec nesouhlasil. Takže právě tady s tím osvojením vůbec ne. Proto je mu dneska čtyřicet let a teď jsme právě, minulý týden dávali teprve žádost, že chceme, aby byl náš. Protože jsme mu našetřili nějaké peníze a říkáme si, aby to zůstalo jemu. Protože tam ta rodina je velice nezodpovědná. Takže už z tohoto důvodu si ho chceme vzít. A on si dneska může říct sám, že už je dospělej, tak toto. Jinak opravdu my jsme neměli žádný trápení nebo takhle nějak opravdu, něco tak důležitýho. Vždycky to byly takové nějaké věci přes soud, nebo jsme chtěli něco řešit s těma rodičama, i ty návštěvy. Jenomže oni potom byli zbaveni toho rodičovství, takže fakt už jsme problémy neměli. On vlastně ten náš kluk rodiče nezná. Vůbec, on se s něma v životě nikdy neviděl. Jo, akorát ona, když byl malinkej, to nebyl ještě u nás, musel a souhlasit s nějakým vyšetřením v nemocnici, tak ale ona o něho neměla vůbec zájem.

T: A kdyby se teda vyskytl nějaký problém, váhala byste to řešit s OSPODem, nebo?

R: Ne, neváhala a proč já nemám žádné negativní zkušenosti.

T: Takže vůbec byste se nebála?

R: Ne. Nebála bych se. Tak záleží také na té osobě, která to s váma vyřizuje, která k vám chodí. Ale my jsme v tomto opravdu byli bez problémů. Se můžete klidně zeptat i paní Bonaventurové.

T: Jaké je vlastně Vaše doprovázející organizace?

R: No právě tady ta, no.

T: Takže tady ten OSPOD?

R: Ano.

T: Ten zaštiťují všechno.

R: Ano.

ZÁZNAMOVÝ LIST Č. 6

Rozhovor byl uskutečněn dne 30.3.2015 v domácím prostředí. Započal v 18,30 hodin. Respondentka byla seznámena s anonymitou výzkumu, podmínkami nahrávání, s nimiž souhlasila.

Respondent č. 5: paní Veronika

Věk: 73 let

Stav: vdova

Délka pěstounské péče: 12 let

Počet vlastních dětí: 3

Počet dětí v pěstounské péči: 2

Použité zkratky:

R: respondent

T: tazatel

OSPOD: orgán sociálně právní ochrany dětí

T: Jak probíhá Vaše spolupráce s OSPODem?

R: Tak když to vezmu od začátku, od r. 2003 co ke mně přišly děti. Tak jsem se jich ujala. Vůbec jsem nevěděla, jak to bude, jak se všechno vyřeší. Tak oni mi tedy podali pomocnou ruku a paní z OSPODu mě vyřídila jako předběžnou pěstounskou péčí. Schválení toho, aby jsme nežili jen z mojeho důchodu. Protože děcka neměli dořešené trvalé bydliště, protože oni bydleli v Otrokovicích, ale bydliště ještě měli v Brně. A tak že všechny dávky, výživné vůbec ne, mě nikdo neplatil. A přídavky mi taky zastavili. Takže my jsme zůstali jenom na mých pěti tisíc korunách mojeho důchodu starobního. Tak teď už mám větší že za ty roky. A když jsem jich požádala o pomoc, tak přišla ta paní Pentalová. Poradila. I finanční pomoc dvakrát poskytli. Takže byla jsem spokojená. Až to bylo roku 2013. Roku 2004 proběhl soud, takže mám to soudní rozhodnutí o tom, o té pěstounské péči. No a já jsem nebyla nucena, když byly děti menší na základní škole vyhledávat, vlastně byla, jednou jo. Ono za mnou chodila paní Pentalová, jedenkrát za půl roku, nebo jak. Možná i častěj. A začali asi, Jirka chodil do sedmé třídy, tak začaly problémy. Prostě s chováním. On mi začal, on

měl vždycky sklony k lhaní. A začal prostě tak, tak lhát, že já jsem si už nevěděla rady. Jenom jsem měla strach, že přestane chodit ještě do školy. Prostě on je takový, jaký je no. No a ta paní Pentalová mi doporučila, poslala nás někde do Zlína. To je někde na Jižních Svazích. Jmenuje se to Domek. Tam jsou problémové děti. Oni je tam vezmou jako na pobyt tak. Napřed jsme tam s Jirkou jeli. Myslím, že třikrát jsme tam s ním byli. Na pohovor s paní Mrkvová, psychologkou. Potom ho tam objednali, a asi, já nevím, tam strávil dva měsíce. Jenomže já jsem nepoznala žádnou změnu. Že by se nějak polepšil nebo něco. Dokonce s něho vylezlo, že tam kouřili trávu. Říkám tak jak vás tam hlídali. No prý nás neuhlídá nikdo, to se vždycky nějak sežene. Takové děcka. Ještě byl na základce. Tak to jsem teda zklamaná, protože ten Domek nám vlastně nic nepřinesl, jo. No a tak jsme pokračovali s Jirkou dál. Ale možná některé děťatům, třeba bysme se scházeli, tady na Revici. To bylo vždycky jedenkrát za rok. Ta paní nás z toho Domku, pozvala tam a my jsme se vždycky tam rodiče a děcka tam byli a my rodiče jsme si tam sdělovali zkušenosti. A na některé to mělo příznivý vliv, ale většinou to byly děvčata. S klukama nevím, jestli si tam poradili. Já jich teda nechcu shazovat, ale s tím Jirkou to. Jsem byla zklamaná no. A potom jsem ještě, když byl Jirka doma ještě pořád dostávala pozvánky na tu. Na to setkání těch pěstounů na té Revici to bývalo tady. Tak jsem si říkala, budeme tam chodit je to v místě, nemusíme nikam jezdit. Tak vždycky jsme tam šli a bylo to takové poučné. Člověk se dozvěděl něco, něco co sám nevěděl ještě. I v mojich letech, člověk všecko neví že. A taky jsem viděla, jak ty druhé maminky. Jaké mají problémy. Jak to, teda ti pěstouni řeší. No jak. A potom už, když děcka přestaly chodit na základní školu, tak už jsem tam přestala chodit. Na ty, aj když jsme měli pozvánky. A Jirka, jak to bylo. Jo on, Jirka šel do učení. Na Vsetín. Učil se na instalatéra, šel se učit. No a celkem říkal, že se mu to líbí, líbí. Znamky on pěkné nikdy neměl, ale když jsem tam byla jako na třídních schůzkách, tak ti mistři zas říkali, že je pracant. On, chválili ho všude, že je pracant. Ale škola ho nebavila. Ne že by byl hloupý, ale prostě škola ho nebaví. No a, co jsem to chtěla říct. Jo a potom jak se blížil konec toho první ročníku, tak jsem zjistila, to mě upozornila ta paní Pentalová, že ona mi volala domů, že byla jako u někoho, že byla na návštěvě tady a zahlédla Jirku na náměstí. Jestli náhodou neměl být ve škole. Sem říkala no samozřejmě, že měl být ve škole. Sem netušila, že se tam poflakuje. No tak jsem ho pak doma vyzpovídala a se mi přiznal, že byl u doktorky, že ho, že ho bolelo břicho. Ona mu to stejně nevěřila. On to neuměl tak našvindlovat. No a tak i když neměl omluvenku, on do té školy nešel. A tak to začínalo, že on si tady našel jakousi partu. A šlo to sním od května do konce června to byl

takový sešup, že já jsem si nevěděla rady. Býval, ta parta ho prostě tak ne pokazila. On nebyl takový, že by se toulal po večerech a tak, ale jak byl s tou partou aj to začalo. No a skončilo to tak, že Jirkou místo toho aby donesl domů vysvědčení, tak utekl z domu. Tak já jsem nevěla co mám dělat. Tak jsem šla za tím panem kurátorem. No a on, myslím, že jsme to i policajtom hlásili, víte, já si to už tak nepamatuju přesně. Tak velice mi pomáhal. I můj syn. Jirku jsme našli v Luhačovicích u jedné takové problémové rodiny. Nějaký Dohnal jestli je znáte. S klukem jejich, tak on byl taky takový student, jak náš Jirka. Rozuměli si tak. Takže Jirka neměl vysvědčení jo. Z toho prvního ročníku. A ten pan, a ten pán kurátor, on prostě co bylo potřeba všecko mi zařídil. I na tom Vsetíně. On totiž Jirka propadal z angličtiny. Tak měl potom, koncem srpna, dělat reparát. Jenomže zase. Jako že on tam šel, ale on tam nešel na ten reparát. Víte to je, já špatně chodím. Já jsem si netroufla tam dojít z té zastávky, až tam na to tak. Možná jsem udělala chybu, že jsem tam mohla poslat, někoho jiného z rodiny. No, ale tak prostě skončil. Dostudoval. A aby se přihlásil na nějakou jinou školu, tak bylo pozdě. Už, už v září bylo už pozdě. No byl doma. Sem tam, občas chodil na brigády. A potom ten další rok, zase za rok, to zkusil, ale už ne instaléra, tak zase jsem mu našli takové místo. Učil se na tesaře. Řeknu vám, že tam vydržel dva roky. Taky to nedodělal. Tak jsem řekla: Jirko ne. Ty nemůžeš takhle to dělat, ty půjdeš, když tě všichni chválí, že jsi si pracant tak půjdeš pracovat a budeš, budeš pracovat a sám se o sebe starat. Aspoň budeš mít nějaké povinnosti. Tak si myslíš, že máš všechno bez práce a jenom se flákáš jo. No a to mu domlouval třeba, já tady bydlím s jedním synem. Ten Jirku moc nemusí, ale taky mu domlouval. Ten druhý syn bydlí pryč, nebydlí tu už s náma. Tak on míval na Jirku velice dobrý vliv. On ho brával sebou k nim, pracovali spolu. Taky mi ho chválil, že jako se umí postavit k práci. On bývá na Strání na samotě. Jirka mu tam pomáhal, když s neučil na toho tesaře. Tak mu taky pomáhal stavit sušárnu na ovoce ze dřeva. Jo, ale bohužel zas to nedodělal. Ale pořád si stěžoval, že je nechá mistr ložit po střechách, i když prší. Že nedostanou ani nějaké nepromokavé oblečení. Já říkám prosím tě, já jsem s mistrem mluvila a nevykládej mi takové koniny. Ho to nebavilo. Napřed, že ho to baví, potom ho to nebavilo. No a já jsem už teda chtěla, aby šel pracovat, aby se už neflákal. Jenomže, on se čím dál častěji začal scházet s mamkou. Ona bydlí teď ve Zlíně. Aj Adrianka za ňou jezdí. Oni napřed s ňou nechtěli nic mít, ale potom až čím dál byli starší tak chtěli ju jako poznávat čím dál víc. A ona za něma taky sem jezdila. No a já jsem, my jsme tam za ňou taky jeli s Jirkou a tak ona už o všeckém věděla co se děje. Tak

nám pomohla, nebo poradila a pomohla mu najít, pomohla se mu dostat na učiliště do Otrokovic. Do toho.

T: Na štěrkáč?

R: No tam někde do toho, tam se učil pro Barum jo. No tak zase. Na praxi výborný, výborný. Už jo. Škola hrůza. A to ani ne už prospěch, teď už měl prospěch jakš takš, protože už dělal po třetí nebo po kolikáte ten první ročník. Jo už ve dvaceti skoro jo. Jo a zase nerespektoval učitele. Hlavně paní učitelky. Tak když jsem tam byla, aj s jeho mamkou jsme tam byli, to bylo nějak v únoru, tak nám oni říkali, že už je tam. Že už ho tam mají po osmé, co mu domlouvají, jako v tom kabinetě a že to nikde nevede. Tak napsali, oni ho nevyhodili, oni nám napsali takový dopis, že, jak to je tam napsané. Že na jeho žádost přerušují studium. Jo na letošní rok. Tak to nevím, co to znamená. A měli tam zrovna napsat, že už ho tam nechcou a že se neumí chovat jo. Nebo prostě že nerespektuje autority. Ale v práci mistra poslechl, všechno. Já nevím, šak mě taky neposlouchal. Trápil mě. Aj vím, že mě má rád. On je ale takový všivák, že ale má dobré srdce. On by se rozdělil o poslední jo. A babičko co chceš, do obchodu mi zašel, ale tak. Takže jsme to zabalili. A přes agenturu se dostal do práce. A já jsem byla už na okrese nahlásit, že už končím. Jako že Jirka už, aby nám neposílali žádné peníze. Že už si bude vydělávat sám. Bude se starat sám, no tak.

T: A jak byste hodnotila tu práci s OSPODem? Kladně, nebo spíš záporně?

R: Já bych to hodnotila kladně no. Já jsem s nima neměla vůbec žádné problémy. Nevzpomínám si, že bych měla nějaké problémy.

T: A když jste řešili problém s mladým, tak váhala jste jim sdělit ten problém a požádat o pomoc?

R: Právě že ne. Neváhala, já jsem jim to řekla. Řekla jsem jim to.

T: Takže jste se vůbec nebála, že i když je to instituce, jít tam s nějakým problémem. Nebála jste se?

R: Nebála jsem se. Šak když jsme se s panem kurátorem, já jsem pro jistotu aby Jirka neřekl, že tam byl, já jsem tam s ním chodila. On se k němu hlásil, vždycky mu, si s ním popovídal a.

T: Takže jste spokojená?

R: Jo. A ještě co mi říkal pan kurátor. Jo, já jsem říkala, že prostě to je pro mě hrozná neštěstí. Že vidím, že jsem selhala jako pěstounka. A on mi říká, že, on mi řekl prosím vás. Kdybych já vám měl vykládat, ty případy co já vidím u těch mladých, tak to je Jirka ještě zlatý. Já nevím co on, jaké má zkušenosti.

T: Takže jste na OSPODu měla podporu.

R: Jo. Mě stavěly se vlasy hrůzou a on mě říkal, že si to neumím představit, jaké jsou horší problémy. Nakonec, nakonec měl, ale pravdu. No já si myslím, že on se neztratí i tak. I když mě to hrozně mrzelo. Hrozně.

T: A jaká je ta vaše doprovázející organizace?

R: Doprovázející organizace. Teď už zase nevím, jak jste to myslela. Doprovázející organizace. No ten OSPOD tady. S něma su v kontaktu. Že teďka chodíme občas na ty školení, tam máme vždycky nějakého odborníka. Někaké téma je tam vždycky zajímavé. Akorát jsem posledně nebyla, protože jsem měla strašnou chřipku. Pět týdnů jsem s tím marodila s chřipkou.

T: Tak oni ty doprovázející organizace zařizují různé ty aktivity pro děti, pro Vás. Můžou pořádat různé aktivity.

R: Tak s nima su v kontaktu a potom s když vyřizují nějaké ty finanční záležitosti. Nebo když nosíme ty stvrzenky, potvrzení o studiu. Tam na okresní úřad. To je všechno. Jinak se s nikým o děckách nebavím, ani neradím už. Adrianka to nepotřebuje, ona je prostě. Tak mi řekněte, jak je to možné, že jedno děcko proplouvá krásně a druhé k vám dává tak zabrat. Tak. Já bych tady tu, jak říkáte OSPOD hodnotila velice kladně.